

NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET

REGJERINGENS EIERPOLITIKK

INNHOLD REGJERINGENS EIERPOLITIKK

1.		
STATSRÅDENS FORORD	4	
2.		
ENDRINGER SIDEN FORRIGE VERSJON AV REGJERINGENS EIERPOLITIKK	6	
3.		
OMFANG AV STATENS DIREKTE EIERSKAP	8	
4.		
MÅL FOR STATENS EIERSKAP	10	
4.1 Soria Moria-erklæringen	10	
4.2 Nasjonal forankring	10	
4.3 Sikre kontroll med og inntekter fra våre naturressurser	11	
4.4 Ivareta andre politiske mål	11	
5.		
KRAV TIL SELSKAPENE OM AVKASTNING, UTBYTTE, RAPPORTERING MV	12	
5.1 Avkastningskrav	12	
5.1.1 Selskaper med forretningsmessige mål – Krav til avkastning	12	
5.1.2 Selskaper med sektorpolitiske mål	14	
5.2 Utbytte	14	
5.2.1 Langsiktige utbytteforventninger	15	
5.2.2 Kortsiktige utbytteforventninger for det enkelte år	15	
5.3 Tilbakekjøp	16	
5.4 Selskapenes rapportering	17	
6.		
REGJERINGENS FORVENTNINGER TIL SELSKAPENE	19	
6.1 Regjeringens forventninger til selskapenes ivaretagelse av tverrgående hensyn	19	
6.1.1 Omstillinger	19	
6.1.2 Forskning, utvikling og kompetanseoppbygging	21	
6.1.3 Miljø	21	
6.1.4 Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet	22	
6.1.5 Etikk	22	
6.1.6 Arbeidet mot korrupsjon	23	
6.1.7 Likestilling	23	
6.1.8 Integreering og karrieremuligheter for andre grupper	24	
6.1.9 Samfunnsikkerhet	24	
6.2 Regjeringens oppfølging av de tverrgående hensynene/samfunnsansvar	24	
6.3 Inndeling av selskapene i kategorier	25	
6.4 Mål med eierskapet i de enkelte selskapene	26	
6.4.1 Selskaper med forretningsmessige mål	26	
Argentum Fondsinvesteringer AS	26	
Baneservice AS	26	
Eksportfinans ASA	27	
Entra Eiendom AS	28	
Flytoget AS	29	
Mesta AS	29	
SAS AB	29	
Secora AS	30	
Venturefondet AS	30	
6.4.2 Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor	30	
Aker Holding AS	30	
Cermaq ASA	31	
DnB NOR ASA	31	
Kongsberg Gruppen ASA	31	
Nammo AS	32	
Norsk Hydro ASA	32	
StatoilHydro ASA	33	
Telenor ASA	33	
Yara International ASA	34	
6.4.3 Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål	34	
BaneTele AS	34	
Electronic Chart Centre AS	35	

INNHold REGJERINGENS EIERPOLITIKK 2008

Kommunalbanken AS	35
NSB AS	36
Posten Norge AS	36
Statkraft SF	37
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	37
Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS	38
6.4.4 Selskaper med sektorpolitiske mål	38
Avinor AS	38
Bjørnøen AS	39
Enova SF	39
Gassco AS	39
Gassnova SF	40
Innovasjon Norge (særlovselskap)	40
Itas amb AS	40
Kings Bay AS	41
Kompetansesenteret for IT i helse- og sosialsektoren AS	41
Norfund (særlovselskap)	41
Norsk Eiendomsinformasjon AS	41
Norsk Rikskringkasting AS	42
Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste AS	42
Norsk Tipping AS	42
Petoro AS	43
Simula Research Laboratory AS	43
SIVA SF	44
Statnett SF	44
Statskog SF	45
UNINETT AS	45
Universitetssenteret på Svalbard AS	45
AS Vinmonopolet	46
Regionale helseforetak	46

7.

REGJERINGENS HOLDNING TIL LEDERLØNN	47
-------------------------------------	----

8.

ROLLEFORDELING I STATSFORVALTNING	49
8.1 Hensikten med å skille rollene	49
8.2 Nærmere om eierskapsforvaltningen i enkelte departementer	50

9.

RAMMER FOR STATENS EIERFORVALTNING	52
9.1 Konstitusjonelle rammer	52
9.2 Selskapslovgivning	54
9.2.1 Forvaltningen av selskapet	54
9.2.2 Statsrådets myndighet i selskapet	54
9.2.3 Nærmere om hvordan eierkontrollen påvirkes ut fra ulike eierandeler	56
Heleide selskaper	56
Deleide selskaper	57
9.3 Likebehandling mht informasjon og regler for håndtering av innsideinformasjon	58
9.4 Offentlig støtte	60
9.5 Offentlighet	60
9.6 Statens økonomireglement	61
9.7 Eierstyringsprinsipper	62
9.7.1 Statens prinsipper for godt eierskap	62
9.7.2 Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse	63
9.7.3 OECDs prinsipper og retningslinjer	64
9.8 Åpenhet om eierskapet og forutsigbarhet	65

10.

FORHOLDET MELLOM STYRET, ADMINISTRASJONEN OG AKSJONÆRENE	66
10.1 Kontakt med selskapet	66
10.2 Styrets ansvar	67
10.3 Valg av styrer	68
10.4 Tjenestetid og godtgjørelse	69

11.

VEDLEGG	70
Retningslinjer for statlig eierskap: Holdning til lederlønn, publisert 8.12.2006	70

12.

REFERANSER	74
------------	----

1

STATSRÅDENS FORORD

Statens direkte eierskap i en rekke selskaper er viktig for regjeringen. Det sikrer blant annet at viktige selskaper forblir med hovedkontor i Norge og bidrar til god og stabil utvikling av næringslivet i Norge. På flere samfunnsområder, som energisektoren, samferdselssektoren og helse-sektoren, er det statlige eierskapet dessuten viktig for å ivareta overordnede politiske mål.

Statens direkte forretningsmessige eierskap omfatter eierandeler i Norges største børsnoterte selskaper som blant annet DnB NOR, StatoilHydro, Telenor og Yara, deleide ikke-børsnoterte selskaper som BaneTele og Nammo og heleide selskaper som Mesta og Statkraft.

Staten vektlegger langsiktighet og forutsigbarhet i utøvelsen av sitt eierskap. Utøvelsen av eierskapet er basert på allment aksepterte prinsipper for eierstyring og selskapsledelse (Corporate Governance) og rollefordelingen i norsk selskapslovgivning. Tre områder er særlig viktige for en aktiv eierskapsutøvelse. Det må være klare mål med eierskapet. Sammensettingen av styret må ivareta aksjonærfellesskapets interesser og selskapets behov for kompetanse, kapasitet og mangfold. Og det må være gode systemer for oppfølging av virksomhetens økonomi i bred forstand.

Selskaper som skal drive kommersiell virksomhet vil måtte forholde seg til at kravet til lønnsomhet er grunnleggende. Dette er likevel ikke ensbetydende med mål om kortsiktig profittmaksimering. Selskaper som skal være konkurransedyktige over tid må investere tilstrekkelig i så vel forskning og utvikling, som i kompetanseutvikling av arbeidskraften. Styrene bør arbeide aktivt og ambisiøst med innovasjon for å utvikle virksomheten.

Det vil over tid være vanskelig for et selskap å gjennomføre omstillinger i nødvendig takt og omfang, dersom selskapet ikke håndterer slike prosesser på en god måte. Da må det være godt samarbeid mellom styret, ledelsen og de ansattes organisasjoner. Selskapene må også håndtere miljømessige hensyn godt. Likeledes må det bringes fram et mangfold i ledelsen på alle nivåer, ellers vil evnen til å forstå omgivelsene rundt selskapet svekkes. Selskapenes styre og administrasjon bør jobbe aktivt for en god fordeling mellom kjønnene på alle nivåer. Høye etiske standarder i alle forhold vil være nødvendig for å opprettholde selskapets verdier og legitimitet. Det er også viktig at det er åpenhet om selskapenes etiske retningslinjer, ved at de legges ut på internett mv. Samfunnsansvaret må vektlegges tungt. Lønnsbetingelsene og eventuelle andre kompensasjonsordninger for selskapets ledelse må være rimelige og moderate. De må være

konkurransedyktige ut fra en norsk sammenheng, og åpne for innsyn slik at ikke ledelsens alminnelige autoritet og tillitt svekkes eller aksjonærenes verdier forringes. Dette fulgte min forgjenger opp på generalforsamlingene til selskapene i 2007 ved å påpeke at "Retningslinjer for statlig eierskap: Holdning til lederlønn" er ment å gi en veiledning til selskapenes styrer om hvilken politikk for lederlønninger staten som eier ønsker i selskapene.

Denne publikasjonen gir uttrykk for regjeringens eierpolitikk slik den er forankret i Stortinget ved behandlingen av St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap, jf. Innst. S. nr. 163 (2006-2007). Regjeringen ønsker å bidra til større åpenhet om statens eierskap. Intensjonen er å kommunisere overordnede forventninger til selskapene på strategisk nivå, og gi oppdatert informasjon om omfang, mål og rammer for det statlige eierskap.

Jeg viser for øvrig til Statens eierberetning for 2007¹ som gir en oversikt over den økonomiske utviklingen i selskapene, viktige hendelser, sammensetningen av styrene mv i foregående regnskapsperiode.

September 2008

Sylvia Brustad

Sylvia Brustad

¹ www.eierberetningen.nhd.no

ENDRINGER SIDEN FORRIGE VERSJON AV REGJERINGENS EIERPOLITIKK

Innholdet i Regjeringens eierpolitikk ligger fast. Årets utgave av publikasjonen er således i hovedsak oppdatert for å fange opp Regjeringens oppfølging av forventningene til de tverrgående hensyn, endringer med hensyn til selskapsportefølje og rammer for statens eierforvaltning er ajourført med gjeldende lover og regler pr 31. mai 2008.

Mål med statens eierskap i enkeltelskaper – kategori plassering

Selskapene Secora, Innovasjon Norge og Gassnova er ikke tidligere eksplisitt kategorisert etter mål med eierskapet. Secora er et selskap der staten i hovedsak har et forretningsmessig mål med eierskapet. Selskapet er derfor plassert i gruppe 1. Innovasjon Norge er først og fremst et næringspolitisk virkemiddel, mens Gassnova tilsvarende først og fremst er et energipolitisk virkemiddel. Disse selskapene hører derfor begge hjemme i kategori 4.

Åpenhet om selskapenes etiske retningslinjer

I Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse og i OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse legges det til grunn at styret i selskap bør utforme etiske retningslinjer for virksomheten. I Regjeringens eierpolitikk er det også uttrykt klare forventninger om at alle selskaper med statlige eierandeler skal ha slike retningslinjer, jf St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap. Regjeringen ønsker størst mulig åpenhet og forventer at selskapenes etiske retningslinjene er offentlig tilgjengelige blant annet ved at de legges ut på selskapenes hjemmesider på Internett.

Foto: Øyvind Hagen/StatoilHydro

StatoilHydros anlegg på Kårstø

3

OMFANG AV STATENS DIREKTE EIERSKAP

Det direkte statlige eierskapet i norske virksomheter er omfattende. Statens direkte eierskap varierer fra eierposter i landets største børsnoterte selskaper til små heleide selskaper med rene sektorpolitiske formål.

Oversikten nedenfor omfatter de selskapene hvor staten som eier i hovedsak har forretningsmessige mål og de mest sentrale selskapene med sektorpolitiske mål.

Tabell over statlig eierandel og departementstilhørighet.

Navn på selskap	Eierandel	Departement ²
Kompetansesenter for IT i Helse- og sosialsektoren AS	80,5	AID/HOD
Itas amb AS	53,0	AID/JD
AS Vinmonopolet	100,0	HOD
Helse Midt-Norge RHF	100,0	HOD
Helse Nord RHF	100,0	HOD
Helse Sør-Øst RHF	100,0	HOD
Helse Vest RHF	100,0	HOD
Norsk Eiendomsinformasjon AS	100,0	JD
Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS	100,0	KD
Simula Research Laboratory AS	80,0	KD
UNINETT AS	100,0	KD
Universitetssenteret på Svalbard AS	100,0	KD
Norsk Rikskringkasting AS	100,0	KKD
Norsk Tipping AS	100,0	KKD
Kommunalbanken AS	80,0	KRD
Statskog SF	100,0	LMD
Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS	51,0	LMD
Aker Holding AS	30,0	NHD
Argentum Fondsinvesteringer AS	100,0	NHD
BaneTele AS	50,0	NHD
Bjørnøen AS	100,0	NHD
Cermaq ASA	43,5	NHD
DnB NOR ASA	34,0	NHD
Eksportfinans AS	15,0	NHD
Electronic Chart Centre AS	100,0	NHD
Entra Eiendom AS	100,0	NHD

² NHD: Nærings- og handelsdepartementet

OED: Olje- og energidepartementet

SD: Samferdselsdepartementet

HOD: Helse- og omsorgsdepartementet

LMD: Landbruks- og matdepartementet

KD: Kunnskapsdepartementet

JD: Justisdepartementet

FKD: Fiskeri- og kystdepartementet

UD: Utenriksdepartementet

KRD: Kommunal- og regionaldepartementet

KKD: Kirke- og kulturdepartementet

FAD: Forynings- og administrasjonsdepartementet

Flytoget AS	100,0	NHD
Innovasjon Norge	100,0	NHD
Kings Bay AS	100,0	NHD
Kongsberg Gruppen ASA	50,0	NHD
Mesta AS	100,0	NHD
Nammo AS	50,0	NHD
Norsk Hydro ASA	43,8	NHD
SAS AB	14,3	NHD
Secora AS	100,0	NHD
SIVA SF	100,0	NHD
Statkraft SF	100,0	NHD
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	99,9	NHD
Telenor ASA	54,0	NHD
Venturefondet AS	100,0	NHD
Yara International ASA	36,2	NHD
Enova SF	100,0	OED
Gassco AS	100,0	OED
Gassnova SF	100,0	OED
Petoro AS	100,0	OED
Statnett SF	100,0	OED
StatoilHydro ASA	62,8 ³	OED
Avinor AS	100,0	SD
Baneservice AS	100,0	SD
NSB AS	100,0	SD
Posten Norge AS	100,0	SD
Norfund AS	100,0	UD

³ Eierandel pr. 1/7-08. Statens eierandel i StatoilHydro var på om lag 62,5 % etter sammenslåingen mellom Statoil og Norsk Hydros olje- og gassvirksomhet. Det er besluttet at statens eierandel skal øke til 67 %, og Olje- og energidepartementet arbeider med denne økningen gjennom kjøp av aksjer i markedet over tid.

4

MÅL FOR STATENS EIERSKAP

4.1 Soria Moria-erklæringen

I Regjeringens politiske plattform, Soria Moria-erklæringen, framgår det blant annet at:

"Et mangfold av eierskap i norsk næringsliv er en styrke for tilgangen på kapital og kompetanse. Det er behov for et mangfoldig eierskap, privat og statlig eierskap, og nasjonalt og utenlandsk eierskap. Nasjonalt eierskap er viktig for å sikre at bedriftene har hovedkontor og forskningsaktiviteter i Norge. Utenlandsk eierskap bidrar på sin side til å sikre utvikling og kompetanseoppbygging.

Staten er en stor eier i norsk næringsliv. Statlig eierskap sikrer råderetten over våre felles naturressurser og sikrer inntekter til fellesskapet. Statlig eierskap kan være avgjørende for å sikre et nasjonalt eierskap og nasjonal forankring av nøkkelvirkosomhet i Norge i årene fremover. Offentlig eierskap er viktig for å sikre viktige politiske mål innen distriktspolitikk, transportpolitikk, kulturpolitikk og helsepolitikk."

4.2 Nasjonal forankring

Staten vil sikre nasjonal forankring av viktige selskaper og nøkkelfunksjoner i samfunnet. Nasjonal forankring av hovedkontorfunksjoner i store selskaper er av betydning for verdiskapingen. Dette er derfor et viktig politisk spørsmål både i Norge og i mange andre land. Norsk hovedkontor i selskaper av strategisk betydning bidrar til å sikre og utvikle spesialisert industriell og finansiell kompetanse og generell lederkompetanse.

Samspillet mellom hovedkontormiljø og ulike nasjonale institusjoner innenfor en sektor har stor betydning for næringslivsutviklingen. Hovedkontoret vil normalt ha betydelig strategisk kompetanse for å kunne ivareta sin styrende funksjon. Nasjonalt forankret beslutnings- og styringskompetanse har videre stor betydning for leverandørindustrien, og dermed nasjonal verdiskaping og arbeidsplasser. Staten vil gjennom sitt eierskap bidra til at hovedkontormiljøer på områder av nasjonal strategisk betydning forblir i Norge.

En eierandel på over en tredel av stemmene og kapital gir såkalt negativ kontroll med beslutninger som krever to tredelers flertall. En slik eierandel sikrer at eier kan motsette

seg vesentlige beslutninger som for eksempel flytting av hovedkontor. Det er således nødvendig med en eierandel på over en tredjedel i et selskap for å sikre nasjonal forankring. Størrelsen på den eierandelen staten ønsker å ha i selskapene må forøvrig også sees i lys av hvilken betydning selskapene har for norsk økonomi og verdiskapning og vil i mange tilfeller være langt høyere.

4.3 Sikre kontroll med og inntekter fra våre naturressurser

Regjeringen vil sikre råderetten over landets store naturressurser, spesielt innenfor energi.

Statlig eierskap i blant annet Statkraft og Statskog bidrar til å sikre utnyttelsen av disse ressursene til fellesskapets beste. Regjeringen vil beholde Statskog og Statkraft som heleide statlige selskaper. Det er uaktuelt å delprivatisere disse selskapene.

Stats eierskap i energiselskapene er et element i regjeringens politikk for å sørge for at inntektene fra naturressursene skal komme fellesskapet til gode i størst mulig grad. Selskaper som Norsk Hydro og StatoilHydro har blant annet som følge av stigende energipriser hatt en høy verdistigning og avkastning de siste årene. Tilsvarende gjelder Statkraft. Et omfattende statlig eierskap innenfor energisektoren har således gitt et ekstra inntektsbidrag til fellesskapet gjennom høye utbytter de siste årene. Dette viser at statlige eierandeler kan være et supplement til skattesystemet som gir inntekter til fellesskapet.

4.4 Ivareta andre politiske mål

Å sikre god nasjonal infrastruktur er en viktig offentlig oppgave. Gjennom det statlige eierskapet ønsker staten å sikre at Norge har en godt utbygd infrastruktur når det gjelder hovedveier, jernbane, flyplasser og sentralnettet for strøm.

Det offentlige har et spesielt ansvar for å sikre at samfunnet har et rikt og mangfoldig kulturtilbud på områder som for eksempel teater, opera mv. Eierskapet i NRK bidrar til et kulturelt mangfold. Staten vil gjennom sitt eierskap innenfor kultursektoren ivareta samfunnets behov for kvalitet, mangfold og nyskaping.

Statlig eierskap av regionale helseforetak og foretaksorganisering av spesialisthelsetjenesten gir rom for helhetlig styring og god ressursutnyttelse for å ivareta og videreutvikle gode tjenestetilbud til hele befolkningen.

5

KRAV TIL SELSKAPENE OM AVKASTNING, UTBYTTE, RAPPORTERING MV

Selskaper med statlig eierandeler skal forvaltes i samsvar med prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse. Et overordnet mål er at de skal styres med sikte på markedsmessig avkastning og god industriell utvikling over tid. Innenfor en slik forretningsmessig ramme legges det til grunn at selskapene ivaretar forhold som støtter opp om en langsiktig god utvikling.

5.1 Avkastningskrav

5.1.1 Selskaper med forretningsmessige mål – Krav til avkastning

Verdien av statens direkte eierskap i norsk næringsliv er betydelig, og staten har et langsiktig perspektiv på sine investeringer. Avkastning på investert kapital er derfor et sentralt tema i den statlige eierskapsforvaltningen. Det følger blant annet av statens økonomireglement at det skal utformes avkastningsmål til selskaper med statlig eierandel. Med avkastningsmål menes eierens forventninger til avkastning i form av utbytte og verdistigning på kapitalplasseringen.

Konkrete avkastningsmål signaliserer at eieren vektlegger lønnsomhet for sine investeringer og videre er avkastningsmål en nødvendig forutsetning for å kunne følge opp og vurdere faktisk verdiutvikling opp mot eierens forventninger.

For selskaper med forretningsmessige mål beregnes det et avkastningsmål på bakgrunn av kapitalverdimodellen, som er en ofte benyttet modell for et slikt formål. Modellen har en del svakheter, men den er likevel vanlig å benytte. På grunn av svakhetene med modellen er det viktig at fornuftig skjønn bringes inn i vurderingene rundt det avkastningsmålet som beregnes.

Kapitalverdimodellen tar utgangspunkt i en teori for hvordan porteføljer av verdipapir bør settes sammen for å oppnå optimal avkastning. Den sier noe om hvilken avkastning som bør forventes i forhold til den risikoen et selskap tilfører en investors portefølje. I et perfekt kapitalmarked hvor investor er veldiversifisert, vil all selskaps spesifikk risiko (usystematisk risiko) kunne diversifiseres bort, og det er kun det enkelte selskaps bidrag til risikoen i den veldiversifiserte porteføljen (systematisk risiko) investorene krever å få betalt for i form av høyere avkastning. Avkastningsmålet for det enkelte selskap i modellen beregnes

derfor med utgangspunkt i hvordan selskapets avkastning varierer i forhold til markedsporteføljen, og ikke med utgangspunkt i det enkelte selskaps totale risiko.

Kapitalverdimodellen

- k_i angir avkastningsmålet til selskap i og representerer avkastningen man kan få ved en alternativ plassering av kapitalen i aktiva med lik risikoprofil som selskap i .

- r_f angir den risikofri renten. Risikofri rente er et teoretisk begrep og representerer den avkastningen man kan få på kapital ved å plassere den i et sikkert, risikofritt aktivum. Ved beregningen av modellen benyttes den effektive renten på Oslo Børs' indeks for statsobligasjoner med 5 års gjenværende løpetid. Årsaken til at man har valgt å benytte statsobligasjoner med 5 års gjenværende løpetid, er å sikre konsistens med avkastningsmålet, som skal være et årlig gjennomsnitt for en periode på 3-5 år.

- β_i angir selskap i sin beta. Denne faktoren angir graden av samvariasjon mellom avkastningen til selskap i og avkastningen på markedsporteføljen. For børsnoterte selskaper estimeres β_i med bakgrunn i utviklingen i et selskaps aksjekurs i forhold til utviklingen i det markedet aksjen for selskap i handles i. For norske børsnoterte selskaper brukes da hovedindeksen på Oslo Børs i beregningen av modellen. For ikke-børsnoterte selskaper har man ikke informasjon om selskapets virkelige verdi og β estimeres med utgangspunkt i sammenlignbare børsnoterte selskapers β som justeres i forhold til forskjeller i gjeldsgrad. β uttrykker samvariasjonen mellom avkastningen på egenkapitalen til selskap i og markedsporteføljen slik den historisk har vært i den estimerte perioden. Modellen forutsetter derfor at historiske tall gir et riktig bilde av fremtidig utvikling i selskapet og i markedet. For å korrigere for historiske målefeil og for at β har en tendens til å bevege seg mot markedet eller snittet for sin bransje (mean reverting), bl.a. fordi selskaper måler seg mot hverandre, normaliseres den anslåtte β ved formelen $(1/3) + \beta(2/3)$.

- r_m angir årlig avkastning på markedsporteføljen og størrelsen $r_m - r_f$ angir da markedets risikopremie, dvs forskjellen mellom avkastningen på den diversifiserte markedsporteføljen og avkastningen på det sikre risikofrie aktivumet.

5

Avkastningsmålene er i utgangspunktet ment å ligge fast over en periode på 3 – 5 år, hvorefter det foretas en full gjennomgang og revurdering. Dersom det har skjedd vesentlige endringer i kapitalmarkedet eller i selskapenes risikoprofil vil det være naturlig å foreta endringer i avkastningsmålene. Måttallene for avkastning benyttes som grunnlag for dialog med selskapene. I oppfølgingen av målene benyttes også forretningsmessig og faglig skjønn i forhold til de forutsetninger modellene bygger på og årlige svingninger i avkastning og rentabilitet.

For unoterte selskaper hvor det er vanskelig å finne hensiktsmessige børsnoterte selskaper og bransjer å sammenligne med for å finne markedsverdier, foretas det verddivurderinger av de største selskapene. Ved verddivurderinger benyttes eksterne finansielle rådgivere som utarbeider de konkrete anslagene på verdien av selskapene. Verdierne av de unoterte selskapene kan være betydelige, og eksterne verddivurderinger er således et viktig verktøy for staten som eier for å kunne vurdere den økonomiske utviklingen i sin portefølje.

5.1.2 Selskaper med sektorpolitiske mål

For selskaper som ikke har forretningsmessige mål eller som er avhengig av statstilskudd til videreføring av driften, fastsettes ikke mål for avkastning. For disse selskapene skal statens tilskuddsregelverk følges med hensyn til bevilgninger og rapportering. For slike selskaper stilles det krav om effektiv drift.

5.2 Utbytte

Staten som stor eier på linje med andre aksjonærer skal gi uttrykk for synspunkter og forventninger til selskapets utbyttepolitikk, jf St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap. En fornuftig utbyttepolitikk skal bidra til en god langsiktig markeds-messig avkastning og en god industriell utvikling i selskapene.

Regjeringen uttalte i Soria Mora-erklæringen at offentlige selskaper skal sikres en forutsigbar utbyttepolitikk. Dette er også presisert i St.meld. nr. 13 (2006-2007) og har bred tilslutning i Stortinget.

Enkelte sektorpolitiske selskaper har vedtektsfestet at de ikke skal betale utbytte. Andre selskaper som er avhengig av tilskudd/årlige bevilgninger betaler normalt heller ikke utbytte.

Ifølge aksjeloven/allmennaksjeloven kan generalforsamlingen ikke vedta et høyere utbytte enn det styret foreslår eller godtar (dette er annerledes i statsaksjeselskaper). Innenfor rammen av dette kan generalforsamlingen fastsette det høyeste beløp som kan utdeles. Det er imidlertid fullt legitimt for staten som eier å gi uttrykk for hvilke forventninger til utbytte den har, og gjerne også hvilke vurderinger disse bygger på.

5.2.1 Langsiktige utbytteforventninger

De ansvarlige eierdepartementene utarbeider internt langsiktige utbytteforventninger overfor selskaper med forretningsmessige mål hvor staten har eierinteresser. Forventningene gjelder som et gjennomsnitt over en periode på tre til fem år, evt. for en lengre periode dersom det anses som relevant. Departementenes langsiktige utbytteforventninger til det enkelte selskap formuleres normalt som en prosentsats av regnskapsmessig årsresultat etter minoritetsinteresser. For noen selskaper korrigerer man årsresultatet for enkelte poster for å beregne utbyttegrunnlaget.

De forventninger om utbytte som staten uttrykker overfor det enkelte selskap, skal være forutsigbare og normalt ligge fast over flere år. Over lengre tid kan imidlertid selskapets situasjon endre seg og gjøre det naturlig å endre utbyttepolitikken.

Ved fastsettelse av statens langsiktige utbytteforventninger for det enkelte selskap foretas det en systematisk gjennomgang av følgende elementer:

- Selskapets strategi
- Selskapets livssyklus
- Selskapets kapitalstruktur
- Reaksjon på utilstrekkelig kapitalavkastning
- Selskapets investeringshistorikk
- Utbyttepolitikk som kontrollfunksjon
- Selskapets konkurrenter/bransje

Hvert moment vurderes først hver for seg. Deretter vurderes det i hvilken grad de ulike momentene henger sammen eller påvirker hverandre, før momentene vektles og det anbefales en hensiktsmessig utbytteforventning for det enkelte selskap.

5.2.2 Kortsiktige utbytteforventninger for det enkelte år

I tillegg til de langsiktige utbytteforventningene utarbeider de ansvarlige eierdepartementene også forventninger til det årlige utbyttet som skal vedtas på generalforsamlingen etter forslag fra styret. For de årlige utbytteforventningene gjennomgås forholdene over

5

særskilt for det aktuelle året for å vurdere hvorvidt utbytteforventningen det enkelte år bør avvike fra de langsiktige utbytteforventningene. I tillegg vurderes følgende forhold:

- Tilbakekjøpsprogram for egne aksjer, se også pkt. 5.3.
- Bedriftsøkonomisk lønnsomhet i forhold til større svingninger fra trend
- Ønske om konstant eller konstant økende utbytte i kroner pr aksje.
- Faren for suboptimale beslutninger i selskapene
- Likviditetssituasjon
- Lønnsomme kjente investeringsbehov i nær fremtid knyttet til eksisterende virksomhet
- Andre særskilte forhold som har særlig betydning for det enkelte selskaps utbytteevne

Utbytteforventningene staten har for et gitt år drøftes med og kommuniseres til det enkelte selskaps ledelse, slik at styret i selskapet er informert om statens forventinger før styrets forslag til det årlige utbytte fremmes.

5.3 Tilbakekjøp

Tilbakekjøp av egne aksjer for sletting i kombinasjon med utbytteutdeling kan være en effektiv og fleksibel måte å tilpasse selskapets egenkapital til selskapets behov.

Et tilbakekjøpsprogram er en form for anvendelse av overskudd og bør sees i sammenheng med kapital situasjonen i selskapet. Egenkapital selskaper ikke ser hensiktsmessig anvendelse for føres tilbake til aksjemarkedet gjennom eiere som velger å selge sine aksjer. Ved at de aksjene som kjøpes blir permanent slettet, endres ikke de underliggende verdiene som ligger bak hver av de gjenværende aksjene. Ved tilbakekjøpsprogram har selskapene dermed et virkemiddel for optimalisering av selskapenes kapitalstruktur ved at kapital føres tilbake til eierne. Tilbakekjøp virker i tillegg positivt for de gjenværende aksjonærene og vurderes positivt i aksjemarkedet, ved at det blir færre aksjer å dele det fremtidige overskuddet på.

I selskaper hvor staten er eier, er det generelt ansett som ønskelig at tilbakekjøp av egne aksjer med etterfølgende sletting ikke skal medføre en endring av statens eierandel. Staten har derfor de siste årene inngått avtaler om proporsjonal innløsning av aksjer for sletting i forbindelse med etableringen av slike tilbakekjøpsprogram. På den måten holdes statens eierandel uendret. Disse tilbakekjøpsavtalene har ligget innenfor de rammer Stortinget har gitt regjeringen for forvaltningen av det statlige eierskapet, da

disse rammene for mange selskaper innebærer bestemte eierandeler som skal eies av staten, og tilbakekjøpsavtalene sikrer nettopp dette.

Tilbakekjøpsavtalene har vært utarbeidet slik at selskapene forplikter seg til å betale et volumveiet snitt av de prisene selskapene har betalt ved kjøp i markedet, samt en rentekompensasjon for utsatt oppgjør. Staten er da garantert en pris tilsvarende det andre aksjonærer har vært villige til å selge for.

Der selskapets ledelse mottar aksjebasert avlønning som en del av et insentivprogram kan dette isolert sett gi ledelsen insentiv til å foretrekke tilbakekjøp av aksjer fremfor økt utbytte ettersom verdien av ervervede aksjer da øker. I forbindelse med fremtidige tilbakekjøpsavtaler med staten er det en forutsetning at selskapet forplikter seg til å søke å nøytralisere slike insentiver i forhold til ledende ansatte.

Slik regjeringen også ga uttrykk for i St.meld. nr. 13 (2006-2007), mener regjeringen at børsnoterte selskaper med statlig eierandel bør ha tilsvarende mulighet som andre selskaper til å benytte tilbakekjøp av aksjer som supplement til den ordinære utbyttepolitikken. Det understrekes her at staten som eier ser på tilbakekjøpsavtaler som et supplement, og ikke som et alternativ til utbytte. Sett fra statens sin side bør derfor retningslinjene for utbyttefastsettelsen ligge fast, uansett om selskapene vedtar tilbakekjøp av egne aksjer eller ikke. Forespørsler fra selskaper på om det er aktuelt for staten å delta i tilbakekjøpsavtaler vil bli vurdert konkret i hvert enkelt tilfelle.

5.4 Selskapenes rapportering

Informasjonen og rapporteringen fra selskapene danner grunnlag både for den formelle utøvelsen av eierrollen på generalforsamlingen, behandling av eventuelle spørsmål om statlig kapitaltilførsel, oppfølging av aktuelle forutsetninger og vedtak fattet av Stortinget, samt oppfølging av statens krav til avkastning og utbytte. Staten skal, på lik linje med andre aksjonærer, til enhver tid ha relevant, oppdatert og korrekt informasjon om selskapene den er eier i og deres virksomhet. Dette er en forutsetning for å kunne vurdere den økonomiske utviklingen i selskapene.

Rapportering som danner grunnlag for resultatoppfølging og kontroll skal hovedsakelig skje gjennom årsrapporter, det vil si årsregnskap og årsberetning, utarbeidet i henhold til regnskapsloven. Staten som eier forventer i tillegg normalt at alle heleide og deleide statlige selskaper utarbeider offentlige delårsrapporter for hvert av regnskapsårets fire kvartaler. Slike delårsrapporter er avgjørende for å kunne gjøre løpende vurderinger av utviklingen i selskapene gjennom året.

5

Generelt bør selskapene rapportere på viktige forhold som aksjonærene er opptatt av. Dette kan medføre behov for at årsrapportene på enkelte områder inneholder noe mer informasjon enn det som følger av regnskapsloven. Staten forventer at selskaper med statlige eierandeler har en åpen dialog med omverden om økonomi, samfunnsansvar og miljøspørsmål, og at selskapene legger til rette for å informere om hvordan de konkret jobber med dette og hvilke resultater de har oppnådd. Så vel årsrapporter som selskaperens nettsider er hensiktsmessige informasjonskanaler i denne sammenheng. Større selskaper med internasjonal virksomhet bør vurdere å benytte rapporteringsnormen fra Global Reporting Initiative. Normen har bred tilslutning og er støttet av FNs miljøprogram, UNEP.

For selskaper som mottar statstilskudd stilles det særskilte rapporteringskrav i henhold til regelverket for statlige tilskuddsordninger.

REGJERINGENS FORVENTNINGER TIL SELSKAPENE

6.1 Regjeringens forventninger til selskapenes ivaretagelse av tverrgående hensyn

I Stortingsmelding nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap, og i forrige års utgave av Regjeringens eierpolitikk ble det uttrykt klare forventninger til selskaper med statlig eierandel med hensyn til tverrgående hensyn. Regjeringens forventninger omfatter forhold som omstilling, FoU/kompetansebygging, miljø, HMS, etikk, arbeid mot korrupsjon, likestilling, integrering og samfunnssikkerhet. Dette er forhold som antas å understøtte en langsiktig høy avkastning og god og bærekraftig industriell utvikling, og som det forventes at selskapenes styre tar med i sine vurderinger. Det er styrene og selskapenes ledelse som har ansvaret for å sikre at selskapene ivaretar disse tverrgående hensyn. Dette er forhold som det forventes at styrene tar med i sine vurderinger og som er ment å understøtte en langsiktig høy avkastning og god bærekraftig industriell utvikling. Styrene må sørge for at det foretas en avveining av de ulike hensynene på en slik måte at aksjonærfellesskapets interesser blir ivaretatt.

Aktivt samfunnsansvar innebærer at økonomi og etikk forenes i alle deler av virksomheten fra valg av samarbeidspartnere til investeringer i for eksempel ansattes arbeidsvilkår lokalt som globalt. Arbeidet med samfunnsansvar er ikke, og bør ikke, ses som løserevet fra arbeidet med forretningsstrategi og virksomhetsutvikling.

I det følgende redegjøres det nærmere for forhold staten er opptatt av i eierdialogen med selskapene. De gjelder for samtlige selskaper, uavhengig av hvilke mål som ligger til grunn for statens eierskap i det enkelte selskap.

6.1.1 Omstillinger

Staten som eier forventer at selskaper opptrer langsiktig og ansvarlig i omstillingsprosesser. Omstillinger i lokalsamfunn med få alternative arbeidsplasser er spesielt krevende. En høy grad av åpenhet rundt begrunnelsen for omstillinger, og at eiere, ansatte og lokalsamfunnet raskt bringes inn i en konstruktiv dialog, både med hensyn til behovet, tidsperspektivet og hvilke tiltak som er aktuelle, vil bidra til å skape trygghet i slike krevende endringsprosesser. Når det er klart at en restrukturering er påkrevd, er det vesentlig at alle parter søker å opptre mest mulig konstruktivt med sikte på en ordnet prosess og å undersøke mulighetene for å etablere alternativ virksomhet.

Staten som eier er en deltaker i disse prosessene på linje med andre interessenter og ansvarlige eiere. Regjeringen vil blant annet være opptatt av nye lønnsomme investeringer og på den måten sikre arbeidsplasser for fremtiden i Norge. Selskaper hvor staten er dominerende eier forventes i særlig grad å opptre som ansvarlig aktør og aktiv medspiller i omstillingsprosesser i sårbare lokalsamfunn.

Staten har i tillegg en nærings- og regionalpolitisk rolle ved omstillinger. I ensidige industrisamfunn bør det gjennom omstillingsprogrammer fremmes utvikling. I utgangspunktet bør utfordringene knyttet til omstilling løses innenfor rammene av det eksisterende virkemiddelapparatet, herunder Innovasjon Norge, arbeidsmarkedstiltak, fylkeskommuner og kommuner. Det er også åpnet for en ekstraordinær statlig innsats i spesielle tilfeller etter nærmere fastsatte kriterier, jf. St. meld. nr. 21 (2005-2006), Om distrikts- og regionalpolitikken. Det vises i denne sammenheng også til regjeringens tiltak ved bedriftsnedleggelse ved at det er vedtatt en ny lov om meldeplikt ved nedleggelse av næringsvirksomhet (omstillingsloven). Loven trådte i kraft 1. juli 2008. Omstillingsloven gjelder ved nedleggelse av bedrifter med 30 eller flere ansatte. Den etablerer et rammeverk som kan gjøre det mulig for levedyktige bedrifter å drive videre. Loven fastsetter tiltak som myndighetene skal sette i verk for å bidra til dette.

6.1.2 Forskning, utvikling og kompetanseoppbygging

Næringslivet bør ha et høyt ambisjonsnivå når det gjelder forskning og utvikling (FoU). Selskaper med statlig eierandel skal bidra til økt privat deltakelse i forskning og utvikling (FOU) i Norge. Regjeringen legger til grunn at industri- og teknologibedriftene som staten er en stor eier i, har en strategi for økt forskning og utvikling.

Næringslivets konkurransevne avhenger av at selskapene er i stand til å ta i bruk og videreutvikle ny kunnskap og nye teknologiske og organisatoriske løsninger. Et mer kunnskapsbasert næringsliv forutsetter økt forskningsaktivitet i næringslivet, støttet av et godt virkemiddelapparat og en god infrastruktur av universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.

Staten som eier forventer at forretningsmessige selskaper med statlige eierandeler driver sin virksomhet ut fra hva som best tjener selskapet og aksjonærene i et langsiktig perspektiv. Virksomhetene har god tilgang til det omfattende virkemiddelapparatet som forskningspolitikken allerede har generert. Regjeringen har et høyt ambisjonsnivå for næringslivets satsing på forskning og utvikling, og forventer at selskapene har en bevisst holdning til egen FoU-virksomhet. Styrene bør arbeide aktivt og ambisiøst med forskning og innovasjon for å utvikle virksomheten, og for å legge til rette for kommersialisering av forskning internt i bedriften og gjennom knoppskyting. Selskapene bør også ha en bevisst

Forskning i Ny-Ålesund

Foto: Håkon Mørsvold Larsen /SCANPIX

tilnærming til å kommunisere egne forskningsresultater og kommersialisere resultater fra andre forskningsmiljøer og selskaper gjennom samarbeid.

Staten er opptatt av at selskapene har en bevisst holdning til at det investeres tilstrekkelig i de ansattes kompetanseutvikling, og at selskapene vurderer å tilrettelegge for lærling- og traineeordninger som en rekrutteringsbase.

6.1.3 Miljø

Langsiktig verdiskaping forutsetter effektiv bruk av ressurser og minimalisering av negativ påvirkning på det ytre miljø. Selskapenes arbeid med miljøspørsmål må skje systematisk og dekke hele verdikjeden i virksomheten. Selskapet må arbeide aktivt for å bevisstgjøre og engasjere organisasjonen og enkeltmennesket i miljøspørsmål. Kunder, partnere og leverandører må samarbeide om miljø- og sikkerhetsspørsmål for å komme fram til mest mulig miljøvennlige løsninger. Produktutvikling, produksjon, distribusjon og etterbruk av selskapets produkter må tilpasses en langsiktig ansvarlig samfunnsutvikling med minst mulige miljøbelastninger.

Ansvar for mål, gjennomføring og evaluering av miljøarbeidet må være klart angitt. Systemer, kontroll- og rapporteringsrutiner må bearbeides kontinuerlig for å sikre at arbeidet blir gjort på en tilfredsstillende måte. Staten som eier ønsker at statlige selskaper skal være i fremste rekke når det gjelder miljøtiltak innen sin bransje.

6.1.4 Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet

Styret skal følge opp arbeidet med helse, arbeidsmiljø og sikkerhet på en systematisk og betryggende måte. Prinsippet om at arbeidet skal være forebyggende er viktig.

Et økende antall medarbeidere i selskaper med statlig eierandel er ansatt utenfor Norge. Det må være en selvfølge at selskapenes HMS-arbeid også omfatter deres internasjonale virksomheter.

De beste tradisjoner for samarbeid med de ansatte og deres organisasjoner skal tas med når selskapet har virksomhet i andre land. Dette vil bidra positivt til implementeringen av internasjonale arbeidsstandarder, organisasjonsdeltakelse og et godt samarbeid mellom arbeidsgiver- og arbeidstakersiden i selskapenes virksomheter i andre land. Staten som eier forutsetter at selskaper med statlig eierandel er i fremste rekke når det gjelder HMS-arbeid.

6.1.5 Etikk

I Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse og i OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse legges det til grunn at styret i selskapet bør utforme etiske retningslinjer for virksomheten. Staten forventer at alle selskaper med statlige eierandeler skal ha slike retningslinjer, jf St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap, og at disse er forankret og implementert i organisasjonen som helhet. Dette skal gjennomføres aktivt i selskapene. Selskapene bør i utformingen av etiske retningslinjer for virksomhetene blant annet vurdere de hensyn som ligger til grunn for Statens Pensjonsfond – Utland etiske retningslinjer. Slike etiske retningslinjer bør som Pensjonsfondets retningslinjer være i tråd med FNs Global Compact⁴ og OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper⁵. I tillegg bør retningslinjene være i tråd med OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse i selskaper med statlig eierandel⁶. Regjeringen forventer at selskapene klart kommuniserer en holdning mot kjøp av seksuelle tjenester når ansatte representerer selskapet.

Regjeringen ønsker størst mulig åpenhet og forventer at selskapenes etiske retningslinjene er offentlig tilgjengelige blant annet ved at de legges ut på selskapenes hjemmesider på Internett.

⁴ www.unglobalcompact.org/

⁵ www.oecd.org/daf/investment/guidelines

⁶ www.oecd.org (engelsk versjon) og www.nhd.no (norsk oversettelse)

6.1.6 Arbeidet mot korrupsjon

Strengt krav til åpenhet og offentlighet er et effektivt virkemiddel mot korrupsjon.

I Norge gir forvaltningsloven og offentlighetsloven de involverte parter og offentligheten rett til innsyn i de beslutningene som fattes i den offentlige administrasjon. Også i næringslivet vil økt åpenhet kunne forebygge gale og etisk kritikkverdige beslutninger. Selskaper bør derfor være åpne om dilemmaer knyttet til korrupsjon, interessekonflikter og inhabilitet. Det vises også til at det i henhold til straffeloven §27 kan ilegges straff dersom norske virksomheter er involvert i korrupsjon i utlandet.

6.1.7 Likestilling

Åpen og reell konkurranse om stillinger i samfunnslivet fremmer både rettferdighet og økonomiske effektivitet. Kvinner utgjør i dag rundt halvparten av de yrkesaktive. Norge ligger langt fremme i likestilling på arbeidsmarkedet, men særlig når det gjelder lederstillinger i næringslivet er fremdeles menn i stort flertall. Regjeringen mener at det er sløsing og dårlig forvaltning av samfunnets ressurser dersom den kompetanse og kapasitet som kvinner kan tilføre selskapene og samfunnet ikke benyttes bedre.

Regjeringen har sørget for at reglene om krav til representasjon av begge kjønn i styrene i allmennaksjeselskapene trådte i kraft 1. januar 2006, jf. allmennaksjeloven § 6-11a. For selskaper som var stiftet og registrert før ikrafttredelsen, gjaldt en overgangsperiode på to år, frem til 1. januar 2008.

Rekruttering av kvinner til lederstillinger i selskapene er en oppgave for selskapenes styre og administrasjon. Dette følger av aksjelovens rollefordeling. Det må drives en bevisst utviklings- og utvelgespolitikk nedover i selskapenes virksomheter, slik at det blir flere kvinner å velge blant når topposisjonene skal besettes. Bevisst satsing nedover i organisasjonen er et viktig ledelsesansvar. I eierforvaltningen vil det bli fulgt opp at styrene er aktive på dette feltet.

Kvinnemøte

6.1.8 Integrering og karrieremuligheter for andre grupper

Regjeringen er opptatt av at norske selskaper har en bevisst holdning til rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn. Flere selskaper med statlige eierandeler har virksomhet i mange land. Selskapene bør derfor også legge vekt på kulturkunnskap i sin rekrutteringspolitikk. Selskapene bør delta aktivt i holdningsskapende tiltak som sikrer at innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn får innpass og muligheter i næringslivet i tråd med sine kvalifikasjoner.

På samme måte forventer staten at norske selskaper har en aktiv og bevisst rekrutteringspolitikk som også gir kvalifiserte eldre og personer med redusert funksjonsevne innpass i arbeidslivet.

Flere selskaper med statlige eierandeler har virksomhet i mange land. Selskapene bør derfor også legge vekt på kunnskap om andre lands kultur i sin rekrutteringspolitikk.

6.1.9 Samfunnsikkerhet

På lik linje med andre private virksomheter pålegges selskaper med statlig eierandel å sikre egen drift, egne ansatte og eget nærmiljø mot ulykker. Retningslinjer for dette utarbeides og følges opp av fagmyndighetene innenfor de enkelte sektorene. NOU 2006:6 Når sikkerheten er viktigst beskriver prinsipper for god sikkerhetskultur i virksomheter med ansvar for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner.

6.2 Regjeringens oppfølging av de tverrgående hensyn/samfunnsansvar

Statens oppfølging har i første rekke til hensikt å se på om selskapene har definert aktiviteter eller utformet retningslinjer rettet mot de enkelte hensyn. Dette kan best nås gjennom en dialog med selskapet hvor de tverrgående hensyn og samfunnsansvar settes på agendaen. Som et ledd i oppfølgingen av de tverrgående hensyn legges det på sikt opp til at de enkelte eierdepartementene skal kartlegge hvordan selskapene arbeider med, og tar, samfunnsansvar.

Nærings- og handelsdepartementet igangsatte i februar 2008 en kartlegging av hva som gjøres i selskapene med hensyn til å følge opp regjeringens forventninger til de tverrgående hensyn. Kartleggingen vil i første omgang gjelde de selskaper hvor eierskapet forvaltes av Nærings- og handelsdepartementet. Brev ble sendt ut til samtlige selskaper med en orientering om kartleggingen, inkludert informasjon om at det i perioden april til juni 2008 ville gjennomføres møter med samtlige selskaper med de tverrgående hensyn som tema. Brev ble også sendt de øvrige eierdepartementer (Samferdselsdepartementet,

Olje- og energidepartementet med flere) med en oppfordring om å gjøre det samme for selskaper tilknyttet deres forvaltning.

Det ble i løpet av første halvår 2008 avholdt egne kontaktmøter med alle selskapene hvor Nærings- og handelsdepartementet forvalter eierskapet, hvor blant annet følgende tema ble tatt opp:

- Tiltak som selskapene hadde iverksatt med hensyn til å fremme tverrgående hensyn
- Aktiviteter som selskapene i denne forbindelse definerer som viktige for sin virksomhet, og hvordan disse følges opp
- Selskapenes etiske retningslinjer, og hvordan disse er forankret og implementert i organisasjonen som helhet, offentliggjort mv
- Hvordan tverrgående hensyn ivaretas i relasjoner til leverandører, samarbeidspartnere og kunder
- Selskapenes rutiner for å håndtere eventuelle vanskelige etiske problemstillinger
- Selskapenes varslingsrutiner

Slike kontaktmøter med selskapene om deres arbeid med samfunnsansvar ønskes etablert som en årlig rutine. Slik kan regjeringens forventninger følges opp over tid, og bidra til at selskapene har den nødvendige oppmerksomhet på disse hensynene. Dette vil kunne virke forebyggende med hensyn til å unngå eventuelle kritikkverdige forhold eller situasjoner tilknyttet selskapenes virksomhet. I tillegg vil det kunne være nødvendig med dialog i særskilte situasjoner der det oppstår utfordringer som kan skade selskapenes omdømme. Det er også innført en rutine om å ta opp arbeidet tilknyttet de tverrgående hensyn i de kvartalsvise møtene som Nærings- og handelsdepartementet har med sine selskaper. Basert på den informasjon som hentes inn, og de erfaringer som gjøres tilknyttet dette område, vil Nærings- og handelsdepartementet komme tilbake med anbefalinger med hensyn til videre oppfølging, herunder om det er behov for ytterligere tiltak for å sikre at disse viktige områdene blir tilfredsstillende ivaretatt av selskapene. Det vises for øvrig til pkt 5.4 om selskapenes rapportering.

6.3 Inndeling av selskapene i kategorier

Klare mål med det statlige eierskapet vil kunne danne grunnlag for et mer aktivt og verdiøkende eierskap. Det vil blant annet gjøre det lettere å formulere forventninger og vurdere selskapenes prestasjoner. Selskapene vil også på en enklere måte kunne definere hovedoppgavene, og vite hva som krever eiers medvirkning. Dersom staten er presis

i hva som er målet med eierskapet, vil det i ettertid være lettere å vurdere om investert kapital er effektivt anvendt. Uklare mål kan også føre til at kapitalmarkedene tror at staten har andre mål enn den i realiteten har, noe som kan påvirke verdien på statens aksjer negativt. En kategorisering av eierskap etter formål med eierskapet er en hensiktsmessig tilnæringsmåte til dette. Staten har i St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap delt inn sitt eierskap i følgende kategorier etter mål med eierskapet:

- 1 Selskaper med forretningsmessige mål
- 2 Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor
- 3 Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål
- 4 Selskaper med sektorpolitiske mål

Selskaper som sikrer sektorpolitiske og samfunnmessige mål vil i tillegg til de sektorpolitiske målsettingene ha bedriftsøkonomiske målsettinger, men graden av kommersiell orientering varierer betydelig. Staten stiller krav til selskapene for å sikre at de sektorpolitiske målene bak eierskapet nås på en mest mulig effektiv måte.

6.4 Mål med eierskapet i de enkelte selskapene

Nedenfor gjennomgås regjeringens mål med eierskapet i en rekke selskaper.

6.4.1 Selskaper med forretningsmessige mål

Argentum Fondsinvesteringer AS

Regjeringen vil gjennom eierskapet i Argentum legge til rette for at næringslivet har tilgang på langsiktig eierkapital på markedsmessige vilkår for selskaper i en utviklingsfase. Gjennom fond-i-fond investeringer bidrar Argentum til et godt samspill mellom privat og statlig kapital og til videreutvikling og profesjonalisering av venturekapitalbransjen.

Regjeringen vil beholde 100 prosent av sitt eierskap i Argentum.

Baneservice AS

Baneservice AS er etablert som et ledd i arbeidet med å effektivisere jernbanesektoren i Norge. Parallelt med vedtaket om utskillelse av Baneservice fra Jernbaneverket ble det vedtatt en plan for økt konkurranseutsetting av Jernbaneverkets produksjons- og servicetjenester. Høsten 2005 ble konkurranseutsettingen av Jernbaneverkets tjenester stoppet, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005 – 2006). Regjeringen er svært kritisk til måten

konkurransesutsettingen og nedbemanningen i Jernbaneverket ble foretatt på. Både tempoet, fremgangsmåten og det faktum at alle ansatte i Jernbaneverket samtidig fikk tilbud om sluttpakker medførte tap av verdifull kompetanse, større utgifter enn nødvendig for staten og unødvendig usikkerhet for ansatte og aktører rundt Jernbaneverket. Regjeringen mener Jernbaneverket bør videreføres som en integrert virksomhet, der betydelige drifts- og vedlikeholdsoppgaver kan videreføres i egen regi. Dette innebærer konkret at alt vedlikehold på eksisterende tele-, signal- og kontaktledningsanlegg, alt øvrig korrekktivt vedlikehold og de fleste driftsoppgaver fortsatt skal drives i egen regi av Jernbaneverket.

Regjeringen mener det er ønskelig å bidra til et velfungerende marked for produksjons- og servicetjenester. Formålet med eierskapet er å legge til rette for at Baneservice blir et bedriftsøkonomisk lønnsomt selskap, som opererer i konkurranse med andre aktører. Eierskapet vil bli vurdert når det er utviklet et vel fungerende marked for disse tjenestene.

Eksportfinans ASA

Formålet med statens eierskap i Eksportfinans ASA er å sikre norske eksportbedrifter konkurransedyktige vilkår sammenlignet med sine utenlandske konkurrenter. Stabil nasjonal tilknytning kan være en faktor som påvirker kredittverdigheten til selskapet. Et statlig deleierskap bidrar til å opprettholde norsk forankring av et viktig kompetansemiljø, og til at også små og mellomstore bedrifter har tilbud om konkurransedyktig eksportfinansiering.

Gjennom det heleide datterselskapet Kommunekreditt Norge AS ytes finansiering til norske kommuner, fylkeskommuner og offentlige prosjekter med offentlig garanti eller bankgaranti. Regjeringen er opptatt av at kommunesektoren får gode lånevilkår, slik at lånekostnadene holdes nede. Konkurranse mellom ulike aktører i markedet anses som en viktig faktor for å oppnå målet.

Staten skal over tid oppnå en tilfredsstillende avkastning på investert kapital i form av utbytte og verdistigning på aksjene. Samtidig er det viktig å sikre at Eksportfinans ASA kan opprettholde en best mulig kredittverdighet.

Regjeringen vil beholde statens eierandel.

Borgaring lagmannsrett – utviklet av Entra Eiendom

© Entra Eiendom AS

Entra Eiendom AS

Gjennom etableringen av Entra Eiendom ønsket staten å sikre en mer effektiv utvikling og forvaltning av statens eiendommer som lå i konkurranseutsatte markeder. Det følger av selskapets vedtekter at Entra Eiendoms hovedformål er å dekke statlige behov for lokaler. Så lenge hovedformålet møtes mener imidlertid regjeringen at det ikke er nødvendig å legge konkrete føringer på hvor stort areal Entra Eiendom leier ut til andre. Selskapet har sin kjernekompetanse rettet mot offentlig sektor. Statlige kunder vil derfor uansett være en høyt prioritert målgruppe for Entra Eiendom.

Ordinære kontorlokaler utgjør den vesentligste andelen av Entrass utleide lokaler (88 prosent). Undervisningslokaler utgjør omlag 10 prosent av arealet som er utleid. Statlig eierskap bidrar til en god industriutvikling i Entra Eiendom.

Flytoget AS

Copyright Flytoget

Flytoget AS

Formålet med statens eierskap i Flytoget er å bidra til en høy kollektivandel av reisende til og fra Oslo Lufthavn Gardermoen. Dette gir både samfunnsøkonomiske og miljømessige gevinster. En videre utvikling av Flytogets tilbud skal skje innenfor alminnelige forretningsmessige rammer. Regjeringen mener langsiktig statlig eierskap i Flytoget legger tilrette for en god forretningsmessig utvikling av selskapet og en høy kollektivandel. Regjeringen vil ikke legge opp til endringer i eierskapet for Flytoget.

Mesta AS

Etableringen av Mesta AS innebar et klart organisatorisk skille mellom myndighetsoppgavene til Statens vegvesen og produksjonsvirksomheten. Samtidig ble det åpnet for bredere konkurranse om drift og vedlikehold av vegnettet i Norge. Staten ønsker gjennom sitt eierskap i Mesta AS å bidra til å utvikle selskapet til en effektiv aktør i markedet for vegproduksjon og vedlikehold.

Regjeringen anser det ikke som aktuelt med endringer i eierskapet.

SAS AB

Staten eier 14,3 prosent av aksjene i SAS. Sammen med den svenske og danske stat utgjør statens eierskap en offentlig eid aksjemajoritet i selskapet. Dette sikrer en samlet offentlig kontroll for Norge, Sverige og Danmark med beslutninger som krever alminnelig flertall på generalforsamling. Dette er beslutninger som godkjenning av årsregnskap og vedtak om utdeling av utbytte og valg av medlemmer til styret.

Svenske, danske og norske myndigheter har tradisjonelt lagt vekt på å opptre samordnet i forbindelse med viktige eierbeslutninger i selskapet. Det har vært en forståelse mellom de tre lands regjeringer at det må varsles ved planer om eventuelle endringer i de ulike

staters eierandeler. Det fremgår av St. meld. nr. 26 (1996 – 1997) at de tre statlige eierne var enige om å opprettholde denne forståelsen. Det samme følger av St.prp. nr. 72 (2000 – 2001) hvor det heter at ved eventuelle planer om endringer i eierskap i fremtiden hos en stat, vil de øvrige statlige eierne bli orientert i forkant, jf St.meld. nr. 13 (2006–2007) Et aktivt og langsiktig eierskap.

Regjeringen legger til grunn at den norske stat også i fremtiden bør opptre koordinert med den danske og svenske stat i viktige eierbeslutninger i selskapet. Regjeringen har i dag ingen planer om å endre sin eierandel i SAS AB, jf St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap.

Secora AS

Secora AS ble etablert 1. januar 2005, og er en videreføring av tidligere Kystverket Produksjon. Secora AS er en maritim entreprenør med kjernevirksomhet innenfor utbygging av havner og farleder, bygging og vedlikehold av molo samt miljømudring. Selskapets har hovedkontoret i Svolve. Secora AS har som overordnet mål å etablere sin posisjon som nasjonal markedsleder samt bli en lønnsom og profesjonell aktør i Norden. Selskapets økonomiske målsetting er å ha en resultatutvikling som er bedre enn gjennomsnittet til sammenlignbare aktører i bransjen. Selskapet har videre en målsetting om å være forretningsmessig etablert i Norden innen 2009.

Venturefondet AS

De hensyn som tidligere lå til grunn for etableringen av Venturefondet AS ivaretas i dag gjennom nye fondsløsninger. Venturefondet har i dag ingen ansatte og relativt lite av eiendeler og kapital. Regjeringen vil derfor videreføre den avviklingen av fondet som har pågått de siste fem årene. Kapitalen vil bli tilbakeført til statskassen så snart engasjementene i fondet er avviklet.

6.4.2 Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor

Aker Holding AS

Staten eier 30 prosent av aksjene i Aker Holding AS. De øvrige eierne er Aker ASA (60 prosent), Saab AB (7,5 prosent) og Investor AB (2,5 prosent).

Overdragelsen av aksjene i Aker Holding AS til staten ved Nærings- og handelsdepartementet skjedde 20. desember 2007 etter fullmakt fra Stortinget 11. desember 2007. Villkår for aksjekjøpet er gjengitt i St.prp. nr. 88 (2006-2007) Statens eierskap i Aker Holding AS og Innst. S. nr. 54 (2007-2008).

Aker Holding AS er et holdingselskap med formål å forvalte aksjer i Aker Solutions ASA (tidligere Aker Kværner ASA). Aker Kværner ASA endret navn til Aker Solutions ASA på ordinær generalforsamling 3. april 2008. Aker Holding eier 40,3 prosent av aksjene i Aker Solutions ASA. Eierne av Aker Holding har gjennom dette selskapet negativ kontroll og kontrollerer i praksis den videre utviklingen i Aker Solutions ASA. Eierne av Aker Holding AS har gjensidig forpliktet seg til å holde eierskapet i Aker Solutions samlet for en periode på minimum 10 år.

Regjeringen vil bidra til en forretningsmessig verdiutvikling og forankring av hovedkontor i Aker Solutions ASA i Norge, gjennom statens eierskap i Aker Holding AS.

Cermaq ASA

Statens mål med sitt eierskap i Cermaq er å forankre et nasjonalt eierskap i en fremtidsrettet havbruksnæring. Stortinget har vedtatt at selskapets hovedkontor skal ligge i Norge, jf. St.prp. nr. 4 for 2000 – 2001 og Innst. S. nr. 27 for 2000 – 2001.

Staten som eier har som mål at Cermaq skal være en vesentlig aktør i utviklingen av oppdrettsnæringen i Norge. Regjeringen har ingen planer om å selge aksjer i selskapet.

DnB NOR ASA

Formålet med statens eierskap i DnB NOR ASA er å sikre at konsernet har hovedkontor i Norge, og at selskapet skal være en partner for norske selskaper innenlands og på eksportmarkedet. Dette gir næringslivet tilgang til et stort norskbasert finanskonsern med høy kompetanse.

Regjeringen vil opprettholde eierandelen på 34 prosent i DnB NOR slik Stortinget forutsatte i Innst. S. nr. 212 (2002 – 2003).

Kongsberg Gruppen ASA

Kongsberg Gruppen ASA representerer et kompetansemiljø knyttet til avansert maritim elektronikk og forsvarsteknologi. Staten er som største aksjonær opptatt av å videreutvikle norsk kunnskapsindustri, og å sikre en norsk forankring av selskapet med utgangspunkt i miljøet som er bygget opp på Kongsberg. Staten vil gjennom dette sikre og videreutvikle de økonomiske verdiene i konsernet og oppnå avkastning på investert kapital.

Regjeringen vil opprettholde eierandelen på statens hånd i Kongsberg Gruppen ASA.

Nammo AS

Nammo er en norsk forsvarsbedrift med tilknytning til kompetansemiljøet på Raufoss. I fremtiden vil Nammo møte store utfordringer i en europeisk forsvarsindustri hvor det skjer mange sammenslåinger. Regjeringen legger vekt på et langsiktig eierskap som kan bidra til å understøtte en god industriell utvikling i konsernet og å opprettholde hovedkontorfunksjoner og øvrig virksomhet på Raufoss.

Nammo er underlagt streng eksportlovgivning. Norge praktiserer en svært streng håndhevelse av eksportkontrollregelverket. Dette er bakgrunnen for at mottakerene av norsk forsvarsmateriell i hovedsak er NATO-medlemsland og andre nærstående land. Før det blir gitt eksporttillatelse må det foreligge dokumentasjon som godtgjør hvem som er mottaker.

Nammo har produksjonsselskaper i Norge, Sverige, Finland, Tyskland og USA. Ved eksport fra Nammos produksjonseenheter må virksomheten alltid forholde seg til de lover og eksportregler som er fastsatt i de respektive landene.

Nammos etiske regelverk skal etterfølges av samtlige enheter i virksomheten uansett nasjonal tilhørighet.

Regjeringen vil beholde statens eierandel i Nammo.

Norsk Hydro ASA

Norsk Hydro ASA er et av Norges største industriselskap og en stor aktør i aluminiums-markedet.

Regjeringen mener staten bør ha en høy eierandel i Norsk Hydro ASA for å sikre industriell kompetanse, arbeidsplasser og forvaltning av store norske naturressurser. I tillegg er det et selvstendig mål å bidra til økonomisk lønnsom videreføring i Norge. Det er også viktig å opprettholde hovedkontorfunksjoner og forsknings- og utviklingsoppgaver i Norge.

Da statens eierandel ble redusert til 43,82 prosent i 1999 i forbindelse med Hydros oppkjøp av Saga, ble regjeringen gitt fullmakt til å kjøpe seg tilbake til en eierandel på 51 prosent i Norsk Hydro ASA. Det vises til Stortingets vedtak av 17. juni 1999, jf. St.prp. nr. 81 og Innst. S. nr. 234 (1998 – 99).

Regjeringen vil opprettholde statens eierandel i Norsk Hydro ASA.

StatoilHydro ASA

Statoil ASA ble opprettet som et helstatlig oljeselskap i 1972. I 2001 ble det besluttet å gjennomføre en bredere omorganisering av det statlige eierskapet til olje- og gassforekomstene på norsk sokkel, og det ble besluttet at Statoil ASA skulle børsnoteres i Oslo og New York.

Styrene i Statoil ASA og Norsk Hydro ASA meddelte 18. desember 2006 at de var enige om å anbefale sammenslåing mellom Statoil og Hydros petroleumsvirksomhet overfor sine aksjeeiere. Stortinget stemte for sammenslåingen i juni 2007, og aksjonærene stemte for forslaget på selskapenes ekstraordinære generalforsamlinger i juli 2007. Det nye StatoilHydro ble opprettet 1. oktober 2007 med en statlig eierandel på 62,5 prosent. Det vises for øvrig til St.prp. nr. 60 (2006-2007) Sammenslåing av Statoil og Hydros petroleumsvirksomhet.

Regjeringen mener staten bør ha en høy eierandel i StatoilHydro ASA for å sikre industriell kompetanse, arbeidsplasser og forvaltning av store norske naturressurser. Det er også viktig å opprettholde hovedkontorfunksjoner og forsknings- og utviklingsoppgaver i Norge. I tillegg krever avsetningsordningen at staten er majoritetseier i StatoilHydro ASA.

I tråd med Stortingets beslutning fra 2001 om minst 67 prosent statlig eierandel i Statoil samt St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap legger Regjeringen opp til at statens eierandel i det sammenslåtte selskapet over tid skal økes fra 62,5 prosent til 67 prosent, noe Stortinget også ga sin fullmakt til gjennom godkjenningen av Innst. S. nr. 243 (2006-2007). Et eierskap på 67 prosent vil bidra til at intensjonene fra beslutningen om å børsnotere Statoil opprettholdes også for StatoilHydro ASA.

Telenor ASA

Telenor opererer i et globalt marked for teletjenester. Statens hovedmål med eierskapet er å bidra til en god langsiktig industriell utvikling av selskapet. Telenor er et sentralt selskap for videre utvikling av norsk IKT-kompetanse og arbeidsplasser. Regjeringen er opptatt av at selskapet teknologisk og industrielt videreutvikler seg i Norge. Regjeringen ønsker å sikre en nasjonal forankring av eierskapet og at hovedkontorfunksjonene blir liggende i Norge.

Regjeringen vil opprettholde statens eierandel i Telenor ASA.

Yara International ASA

© Bjørn Sigurdson / SCANPIX

Yara International ASA

Yara er et norskbasert internasjonalt rettet kjemikonsern som i hovedsak fokuserer på produksjon, omsetning og distribusjon av nitrogenkjemikalier til ulike anvendelser. Produktenes anvendelse er til mineralgjødning, men også til industrielle bruksområder. Innenfor sitt marked er Yara International verdensledende. Regjeringen legger vekt på å opprettholde hovedkontorfunksjoner, produksjon og forsknings- og utviklingsoppgaver i Norge.

Regjeringen vil opprettholde statens eierandel i Yara International.

6.4.3 Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål**BaneTele AS**

BaneTele AS er en aktør i bredbåndsmarkedet i Norge. Regjeringen har som mål at BaneTeles virksomhet skal videreutvikles og styrkes basert på et nett som er åpent for alle leverandører av bredbåndtjenester på kommersielle vilkår. Selskapet skal drives etter

bedriftsøkonomiske prinsipper. Statens eierskap bidrar til å sikre nasjonal kontroll over infrastruktur.

Nettet som BaneTele AS disponerer utgjør nasjonal infrastruktur og har stor betydning for muligheten til å sikre reell konkurranse i bredbåndsmarkedet. Med en eierandel på 50 prosent og særskilte bestemmelser i gjeldende aksjonærvtale kan staten påvirke de strategiske valgene til selskapet slik at de er forenlig med dette målet.

Regjeringen vil opprettholde statens eierandel i BaneTele.

Electronic Chart Centre AS

Hovedmålet med statens eierskap i Electronic Chart Center AS (ECC) er å oppfylle Norges forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner om sikkerhet til sjøs, samt dekke samfunnets behov for sikker navigering gjennom å forvalte og tilgjengeliggjøre autoriserte elektroniske sjøkart eiet av sjøkartverkene. ECC skal opptre forretningsmessig og bygge opp under Norge som en sjøfartsnasjon ved å bidra til økt sikkerhet til sjøs nasjonalt og internasjonalt.

Regjeringen vil beholde det statlige eierskapet i ECC.

Kommunalbanken AS

Formålet med statens eierskap i Kommunalbanken er å legge til rette for lave lånekostnader for kommunesektoren, samtidig som selskapet skal gi staten avkastning på innskutt kapital.

Kommunalbanken har den høyest oppnåelige kredittvurdering (AAA-rating). Selskapets kundemasse bidrar i vesentlig grad til bankens gode kredittverdighet. Kommunalbanken har samme utlånsbetingelser til små og mellomstore kommuner som til store kommuner. I dagens lånemarked for kommunesektoren er det konkurranse mellom flere aktører med høy kredittvurdering, og dette bidrar til å gi kommunene gode lånebetingelser. Statens eierskap i Kommunalbanken er medvirkende til et godt fungerende lånemarked.

Regjeringen legger ikke opp til endringer i statens eierskap i selskapet. Spørsmålet om statens eierskap i Kommunalbanken ble tatt opp i kommuneproposisjonen for 2004 (St. prp. nr. 66 (2002 – 2003)). Et bredt flertall i kommunalkomiteen ga tilslutning til at det ikke var behov for endringer i statens eierskap (jf. Innst. S. nr. 259 (2002 – 2003)).

NSB AS

Jernbanen er et prioritert satsingsområde for regjeringen. Et godt kollektivtilbud og overføring av gods fra veg til bane bidrar til å redusere samfunnsmessige problemer knyttet til miljø, knapt areal og trafikkisikkerhet. Fortsatt statlig eierskap til NSB-konsernet sikrer toget en sterk posisjon i konkurransen med andre transportmidler, særlig fordi NSB pr. i dag er den eneste reelle aktøren som tilbyr persontransporttjenester på hele det norske jernbanenettet.

Jernbanedrift er en virksomhet med relativt høy økonomisk risiko som følge av store faste kostnader. Dette gjør det nødvendig med en eier som har et langsiktig perspektiv på virksomhetens utvikling. Statens eierstrategi overfor NSB skal bidra til at selskapet gir størst mulig verdiskaping over tid. I eieroppfølgingen av NSB har staten spesielt vært opptatt av at de samvirkegevinstene som ligger i det å være et bredt sammensatt transportkonsern skal utnyttes, samtidig som transporten som tilbys er publikumsvennlig og trafikkisikker.

NSB skal sikre et publikumsvennlig og trafikkisikkert togtilbud. Selskapet skal videre gi staten størst mulig verdiskaping over tid. I tillegg er staten opptatt av at selskapet bidrar til å styrke norsk næringsliv og effektiviteten i norsk økonomi gjennom å utvikle et moderne og effektivt godstransporttilbud. Det legges ikke opp til endringer i eierskapet for NSB AS.

Posten Norge AS

Formålet med statens eierskap i Posten er å sikre et landsdekkende tilbud av formidling av leveringspliktige tjenester til rimelig pris og med god kvalitet, og at selskapet oppfyller de samfunnspålagte tjenestene på en god og kostnadseffektiv måte over hele landet, jf. St.meld. nr. 12 (2007–2008) Om verksemda til Posten Norge AS. Innenfor disse rammene skal selskapet sikre en god forvaltning av statens verdier og en god industriell utvikling av selskapet. Selskapet skal gi et tilbud av posttjenester tilpasset de enkelte kundegruppenes behov til konkurransedyktige priser. Dette bør skje både gjennom videreutvikling av eksisterende tjenester og utvikling av nye tjenester som støtter opp under Postens kjernevirksomhet, som er post- og logistikkvirksomhet på fysiske og elektroniske løsninger og annen virksomhet som står i direkte sammenheng med dette.

Formålet ivaretas hovedsakelig gjennom sektorspesifikk regulering og ordningen med statlig kjøp av ulønnsomme posttjenester. Posten er gitt enerett på formidling av lukket adressert brevpost innenfor en definert vekt- og prisprense og er gjennom konsesjonen og lov om grunnleggende banktjenester i Postens ekspedisjonsnett pålagt å tilby leveringspliktige posttjenester og grunnleggende banktjenester i hele landet.

I St.meld. nr. 12 (2007-2008) blir det lagt opp til en omlegging av postkontorstrukturen, ved at inntil 124 postkontor blir gjort om til Post i Butikk innen utgangen av 2010.

Posten Norge AS er fullt ut eid av staten. Det legges ikke opp til endringer i eierskapet. Regjeringen vurderer gjeldende organisasjonsform som formålstjenelig med hensyn til å oppfylle målet på postområdet og for å sikre en effektiv drift av Posten-konsernet.

Statkraft SF

Eierskapet i Statkraft SF sikrer staten kontroll med vannressursene og naturmiljøet. Videre sikrer statlig eierskap hovedkontorfunksjoner og utvikling av det norske kompetansemiljøet innen energiproduksjon generelt og miljøvennlig energiproduksjon spesielt, herunder også ny fornybar energiproduksjon. På denne måten bidrar statlig eierskap til å bevare og utvikle Norge som industrinasjon.

Statkraft skal innenfor EØS-regelverket arbeide for å møte industriens behov for stabil og langsiktig kraftforsyning. Regjeringen forutsetter at Statkraft utviser en høy grad av fleksibilitet ved å sette sammen bilaterale avtaler bestående av flere elementer som produktpris, valuta, indekser, fleksibilitet med hensyn til uttak og energipris. Slike markedsmessige sammensatte kontrakter kan gi en risikoavlastning for Statkraft.

Statens eierskap i Statkraft sikrer også at avkastning og inntekter fra norsk vannkraft kommer fellesskapet til gode. Statkraft SF skal være 100 prosent statlig eid og selskapet skal eie 100 prosent av Statkraft AS.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Formålet med statens eierskap i Store Norske Spitsbergen Kulkompani er å bidra til at samfunnet i Longyearbyen opprettholdes og videreutvikles på en måte som understøtter de overordnede målene i norsk Svalbard-politikk. Selskapet skal drives etter bedriftsøkonomiske prinsipper og med sikte på en markedsmessig avkastning på investert kapital.

Ut fra nasjonale hensyn mener regjeringen at det er viktig at staten fortsatt er den dominerende aksjonæren i Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS. Arbeidsplassene knyttet til kullgruvedriften har i mange år bidratt vesentlig til stabil, helårlig norsk aktivitet og bosetting på Svalbard.

Generalforsamlingen vedtok 29. juni 2007 ny formålsparagraf i selskapet. Vedtektene § 1 fikk et tillegg som lyder: "Selskapet kan utnytte sin kompetanse innen miljøvennlig ressursutnyttning på Svalbard og i Finnmark og Troms."

*Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
- Kulltransport Svea*

Copyright SNSK AS

Regjeringen har et langsiktig perspektiv på statens eierskap og vil ikke redusere statens eierskap.

Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS

Hovedmålet med statens eierskap i Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS (VESO) er at bedriften skal være en aktiv formidler av kompetanse og tjenester fra de veterinære forskningsmiljøene og det veterinærmedisinske fagfelt. Stortinget har i St.prp. nr. 84 (2000 – 2001) gitt fullmakt til å selge inntil 66 prosent av aksjene i VESO. Høsten 2001 ble 49 prosent av aksjene solgt til SIVA SF. Virksomheten skal drives på bedriftsøkonomisk grunnlag.

6.4.4 Selskaper med sektorpolitiske mål

Avinor AS

Formålet med statens eierskap i Avinor AS er å gi publikum sikre, miljøvennlige og gode reisetilbud i alle deler av landet. Dette bør skje både gjennom videreutvikling av eksisterende tjenester og utvikling av nye tjenester som støtter opp under lufthavn- og flysikringsvirksomheten. Selskapet skal oppfylle de samfunnsplagte forpliktelsene på en god og kostnadseffektiv måte. Videre skal selskapet gi staten god verdiutvikling over tid. Regjeringen er opptatt av å videreføre det statlige eierskapet i Avinor AS blant annet for å ha kontroll med strategisk viktig infrastruktur og for å sikre en solidarisk overføring av ressurser mellom lufthavner med ulikt inntektspotensial på en effektiv og robust måte.

Avinor AS

© Geirte Bruvik

Bjørnøen AS

Formålet med statens eierskap i Bjørnøen AS er å ivareta norsk suverenitet gjennom eiendomsbesittelse på Bjørnøya som selskapet har hjemmel til. Bjørnøya har en strategisk viktig geografisk posisjon, midt mellom Norges fastland og Svalbard. Et mindre landareal på øya vil kunne ivareta behov i forbindelse med forsyning, transport og som nødhavn i forbindelse med eventuell utvinning av olje i Barentshavet og andre aktiviteter i nordområdene.

Enova SF

Enova ble etablert i 2001. Enovas hovedformål er å fremme en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon. Energiomleggingen er en langsiktig satsing på utvikling av markedet for effektive og miljøvennlige energiløsninger. Enova skal i den forbindelse stå for forvaltningen av Energifondet.

Formålet med statens eierskap i Enova SF er å sikre eierskap til et virkemiddel for å oppnå energipolitiske mål.

Staten skal gjennom å utøve overordnet styring og kontroll av Enova SF sørge for at selskapet på en effektiv måte oppfyller sitt formål.

Gassco AS

Formålet med statens eierskap i Gassco AS er å ivareta operatøransvaret for transport av gass fra den norske kontinentalsokkelen. Transport- og behandlingsanleggene skal tjene alle produsenter av gass og bidra til en samlet effektiv utnyttelse av ressursene på kontinentalsokkelen. Den ansvarlige for driften av transportsystemene for gass skal opptre

6

nøytralt i forhold til alle brukerne av transportsystemet. Gassco er opprettet for å ivareta disse hensynene, særlig på bakgrunn av at eierne av transportsystemet også er produsenter av gass og dermed brukere av systemet.

Gassnova SF

Formålet med eierskapet i Gassnova SF er å sikre best mulig forvaltning av statens interesser knyttet til CO₂-håndtering; teknologiutvikling, fangst, transport, injeksjon og lagring av CO₂.

Gjennom eierskapet i Gassnova SF, skal staten bidra til at foretaket på en effektiv måte oppfyller sitt formål.

Innovasjon Norge (særlovselskap)

Innovasjon Norge ble stiftet 19. desember 2003 og startet sin virksomhet 1. januar 2004. Innovasjon Norge overtok virkemidlene som tidligere ble forvaltet av Statens nærings- og distriktutviklingsfond, Norges Eksportråd, Norges Turistråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere.

Selskapet har som formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Innovasjon Norge tilbyr tjenester innen finansiering, kompetanse og nettverk til innovasjonsprosjekter i bedriftene.

Selskapet forvalter næringsrettede virkemidler på vegne av Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og samtlige fylkeskommuner og fylkesmenn. Innovasjon Norge driver også generell profilering av Norge som reisemål for turister og andre. Selskapet har kontorer i over 30 land og er representert i alle landets fylker.

Itas amb AS

Itas amb AS ble opprettet som bedrift i 1966 etter initiativ fra Norges Vernesamband. Justisdepartementet overtok aksjene i 1980 da staten overtok ansvaret for Norges Vernesamband og vernelagene. Itas amb AS er en attføringsbedrift som har sin virksomhet innen industri, service og tjenesteytelser,

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 20 (2005 – 2006), jf. Innst. S. nr. 47 (2005 – 2006) og tilknyttet romertallsvedtak III, samtykket Stortinget i at Arbeids- og sosialdepartementet (nå Arbeids- og inkluderingsdepartementet) og Justisdepartementet kan selge statens aksjer i AS Rehabil, Blindes produkter AS og Industrijeneste AS (nå Itas amb).

Kings Bay AS

Formålet med statens eierskap i Kings Bay AS er å sørge for at Ny-Ålesund utvikles som senter for norsk naturvitenskapelig forskning på Svalbard, jf. St.meld. nr. 50 (1990 – 91) og Innst. S. nr. 105 (1991 – 92). I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 9 (1999 – 2000) Svalbard ble det understreket at en videre vekst innen forskning må skje innenfor forsvarlige miljømessige rammer. I tråd med dette ga Stortinget sin tilslutning til at Ny-Ålesund blir videreutviklet som en grønn forskningsstasjon og forutsatte at Kings Bay sørger for nødvendige tiltak for å redusere miljøpåvirkningen av virksomheten i Ny-Ålesund-området til et minimum.

Kompetansesenter for IT i helse- og sosialsektoren AS

Formålet med statens eierskap i Kompetansesenter for IT i helse- og sosialsektoren (KITH) da selskapet ble etablert i 1990 var at virksomheten skulle bli et virkemiddel for å nå nasjonale helsepolitiske mål ved hjelp av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Statens eierstrategi for KITH er å tilfredsstillere helsesektorens behov for enhetlig begrepsapparat og standarder for sikker informasjonsutveksling og behandlingsrettede systemer, gi vesentlige bidrag til utvikling av sosialsektoren og pleie- og omsorgssektorens helhetlige IT-engasjement samt å videreutvikle KITH som kundefokusert kompetansebedrift med gjennomføringsevne.

KITH ivaretar eiernes interesser ved blant annet senterets arbeid i forbindelse med den statlige strategien for elektronisk samhandling i helse- og sosialsektoren. Gjennom oppdragsvirksomheten søker KITH å bringe resultatene av standardiseringsarbeidet videre ut, og å stille den kompetanse som er bygget opp til rådighet for helse- og sosialsektorens aktører.

Norfund (særlovselskap)

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund) ble etablert i 1997. Norfunds oppgave er å bidra med investeringskapital, lån og garantier til utvikling av lønnsom og bærekraftig næringsvirksomhet i land som ellers ikke har tilgang til kommersiell finansiering på grunn av høy risiko. Fondet skal utøve sin virksomhet i samsvar med grunnleggende prinsipper for norsk utviklingspolitikk. Oppbyggingen av fondets kapital skjer ved årlige bevilgninger over statsbudsjettet. På sikt er målet at Norfund skal finansieres av dets løpende kapitalinntekter og avkastning av investeringer. Norfund eier fondsforvaltningsselskapet Aureos Capital Ltd sammen med britiske Actis, og Statkraft Norfund Power Invest AS (SN Power) sammen med Statkraft.

Norsk Eiendomsinformasjon AS

Formålet med statens eierskap i Norsk Eiendomsinformasjon AS er å sikre at oppgaver av samfunnsmessig betydning knyttet til drift, vedlikehold og systemutvikling av Grunnboken ivaretas på en trygg måte.

6

Grunnboken skal sikre rettigheter som kan knyttes til fast eiendom; herunder blant annet tinglysing av skjøter i forbindelse med eiendomstransaksjoner. Drift, vedlikehold og systemutvikling av Grunnboken, samt formidling av grunnboksinformasjon, må skje på en så hensiktsmessig og korrekt måte som mulig slik at Grunnbokens kvalitet og troverdighet opprettholdes og videreutvikles.

Virksomheten til Norsk Eiendomsinformasjon gir samfunnsmessige gevinster ved å sikre private og offentlige brukere god tilgjengelighet til grunnboksopplysninger uten at dette belaster offentlige ressurser. Norsk Eiendomsinformasjon AS er også sentral i utviklingen av løsninger for elektronisk innsending av dokumenter til Grunnboken.

Norsk Riksringkasting AS

Formålet med statens eierskap i Norsk Riksringkasting AS (NRK) er å sørge for god allmennringkasting som kan dekke behov av samfunnsmessig, demokratisk og kulturell karakter. Det er nedfelt i kringkastingsloven kapittel 6 at staten skal eie alle aksjer i NRK AS, og at selskapet har til formål å drive allmennringkasting og virksomhet som har sammenheng med dette.

Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste AS

Formålet med statens eierskap i Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste (NSD) er å sikre dataforvaltning og tjenesteyting overfor forskningssektoren. Selskapet samarbeider med nasjonale og internasjonale aktører for å drive utviklingsarbeid i tråd med sitt formål. NSD fremstår som en nøytral aktør overfor sine samarbeidspartnere både nasjonalt og internasjonalt. Det statlige eierskapet bidrar til å sikre at utdannings- og forskningssektorenes behov knyttet til dataforvaltning og tjenesteyting ivaretas på en tilfredsstillende måte. Statlig grunnfinansiering og kjøp av tjenester bidrar til oppfyllelse av selskapets mål.

Norsk Tipping AS

Formålet med statens eierskap til Norsk Tipping AS er å kanalisere nordmenns spillelyst inn mot et moderat og ansvarlig tilbud som ikke skaper samfunnsmessige problemer. Innenfor de rammer som er fastlagt av myndighetene skal selskapet tilby ansvarlig spilleglede, med sikte på å forebygge negative konsekvenser av pengespillene, og generere overskudd til samfunnsnyttige formål. Regjeringen ønsker at Norsk Tipping skal være en aktør som bidrar til å utvikle spillmarkedet i en sosialpolitisk forsvarlig retning.

Det er et generelt forbud mot pengespill i norsk lovgivning, og det har vært bred politisk enighet om at adgangen til pengespill skal være positivt regulert og ha krav til hjemmel i lov. I Ot.prp. nr. 52 (1991 – 92) Om lov om pengespill m.v. angis det i pkt 2.3 Mål og idégrunnlag at «moralske hensyn alltid har vært sentrale elementer for lovgivningen for spill og lotterier i Norge». Samtidig har det gjennom skiftende regjeringer vært erkjent at

det er interesse for pengespill i samfunnet. Kanalisering av spillelyst gjennom et offentlig selskap er blitt ansett som en tjenlig organisering av pengespill, fordi det skjer i betryggende former under offentlig kontroll og innsyn innenfor et fastsatt lowerk. I tillegg gjør offentlig eie at de betydelige inntektene som følger med pengespill kommer fellesskapet til gode. Stortinget har senere ved flere anledninger holdt fast ved dette utgangspunktet, senest ved Stortingets samlede gjennomgang av pengespillområdet ved behandlingen av Ot.prp. nr. 44 (2002 – 2003) Om lov om endringer i pengespill- og lotterilovgivning.

Formålet med selskapet er å forebygge negative konsekvenser av pengespillvirksomhet. Overskuddet fra spillvirksomheten skal i størst mulig grad gi midler til formålene idrett og kultur, og samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner når Norsk Tipping overtar et eneansvar for automatdriften slik Stortinget vedtok i 2003. Så lenge Norsk Tipping AS på denne måten fungerer som et politisk instrument for utviklingen i pengespillmarkedet, vil det være et nært samspill mellom den konkurransemessige utvikling av selskapet på den ene side, og regulering av selskapets spill og vilkår, herunder også regelverkets utvikling for det øvrige lotterimarkedet, på den annen side.

Petoro AS

Formålet med statens eierskap i Petoro er å sikre en best mulig ivaretagelse av statens direkte økonomiske eierskap i petroleumsutvinning på norsk sokkel (SDØE-porteføljen). Børsnoteringen og delprivatiseringen av Statoil i 2001 innebar at ivaretakerordningen for SDØE måtte endres. Det ble lagt stor vekt på å beholde og videreutvikle de positive elementene i ivaretakerordningen for SDØE for fortsatt å kunne ivareta statens økonomiske interesser på en mest mulig effektiv måte.

Petoro ivaretar svært store verdier for staten. Gjennom en god og aktiv oppfølging av Petoro ønsker staten en best mulig ivaretagelse av disse verdiene. En vesentlig oppgave for staten som eier av Petoro vil være å legge forholdene til rette for at selskapet når de mål staten har for selskapet samt sikre at selskapet driver sin aktivitet innenfor de til enhver tid gjeldende rammer.

Simula Research Laboratory AS

Formålet med statens eierskap i Simula Research Laboratory AS er at senteret skal drive grunnleggende langsiktig forskning på utvalgte områder innen programvare- og kommunikasjonsteknologi. Senteret ble etablert med utgangspunkt i satsingen på IT-Fornebu og som en del av det statlige bidraget. Det ble ansett som viktig at staten bidro som et ledd i økt satsing på forskning innen IKT. Statlig eierskap i Simula-senteret bidrar til å sikre et høyt internasjonalt nivå på forskningen i Norge, samtidig som det utdannes høyt kvalifiserte forskere. Statlig finansiering bidrar til oppfyllelse av selskapets mål gjennom grunnfinansiering fra Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet.

SIVA SF

Formålet med statens eierskap i SIVA SF er å bidra til innovasjon og næringsutvikling gjennom eiendomsvirksomhet og utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljøer i alle deler av landet. SIVA har et særlig ansvar for å bidra til å fremme vekstkraften i distriktene.

Staten skal gjennom å utøve overordnet styring og kontroll i SIVA sørge for at selskapet på en effektiv måte er en pådriver for innovasjon, verdiskaping og nye arbeidsplasser.

De siste årene har SIVA i større grad blitt en nasjonal virkemiddelaktør blant annet gjennom at Nærings- og handelsdepartementet gir tilskudd til SIVAs virksomhet. Dette har styrket SIVAs mulighet til å fremme innovasjon og næringsutvikling gjennom å mobilisere og utvikle regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljø i hele landet. Sammen med de distriktspolitiske bevilgningene, som Kommunal- og regionaldepartementet stiller til rådighet for SIVA, gir dette selskapet ressurser til å bidra til å opprettholde næringsvirksomhet og skape nye og fremtidsrettede arbeidsplasser.

Statnett SF

Statnett SF har i henhold til formålsparagrafen ansvaret for en samfunnsøkonomisk rasjonell drift og utvikling av det sentrale overføringsnettet for kraft. Statnett skal for øvrig følge forretningsmessige prinsipper.

Statnett er et spesielt foretak med klare myndighets- og monopoloppgaver innen kraftsektoren. Systemansvaret er en viktig samfunnsoppgave og for å oppnå et effektivt

Statnett-mast

Foto: Trond Isaksem for Statnett

kraftmarked er det viktig at systemansvaret utøves på en god måte. Videre skal Statnett drives etter samfunnsøkonomiske kriterier. Statens eierskap i Statnett bidrar til at foretaket oppfattes som en nøytral aktør i markedet. Dette er viktig siden Statnetts beslutninger kan ha store økonomiske konsekvenser for mange aktører. Eierskapet til Statnett SF er generelt med på å sikre at foretaket utfører sine samfunnsoppgaver på en effektiv måte.

Statskog SF

Formålet med statens eierskap i Statskog SF er å sikre effektiv ressursforvaltning til beste for samfunnet, legge til rette for allmennhetens behov for jakt-, fiske- og friluftstilbud mv. Videre er en stor del av Statskogs areal statsallmenninger der de bruksberettigede i vedkommende allmenning har omfattende rettigheter regulert gjennom fjelloven, statsallmenningsloven og bygdeallmenningsloven. Gjennom statlig eierskap har staten mulighet til å nå ulike politiske mål knyttet til forvaltningen av skog- og utmarksarealer. Virksomheten skal drives på bedriftsøkonomisk grunnlag.

Regjeringen vil beholde Statskog som et 100 prosent statseid selskap.

UNINETT AS

Formålet med statens eierskap i UNINETT AS er å sikre drift og videreutvikling av et nasjonalt elektronisk tjenestenett for informasjonsutveksling mellom enkeltgrupper og grupper av brukere innen forskning og utdanning i Norge. Andre institusjoner og/eller brukere kan også tilbys UNINETT's tjenester dersom alternative tjenesteleverandører ikke finnes, og dette er til nytte for selskapets primære målgruppe. Statens eierskap i UNINETT AS sikrer ivaretagelse av overordnede hensyn knyttet til samordning og videreutvikling av den totale nasjonale infrastrukturen for avansert forskning og høyere utdanning. Staten bidrar til at selskapet når sine mål gjennom grunnfinansiering og kjøp av selskapets tjenester.

Universitetssenteret på Svalbard AS

Formålet med statens eierskap i Universitetssenteret (UNIS) er å medvirke til at senteret kan gi studietilbud på universitetsnivå og drive forskning med utgangspunkt i Svalbards plassering i et høyarktisk område. Forskningspolitisk er Svalbard en arena for å internasjonalisere norsk forskning og for samarbeid med utenlandske forskningsmiljøer. Statlig eierskap i UNIS ivaretar slike forskningspolitiske hensyn. Staten bidrar videre til oppfyllelse av selskapets mål gjennom statlig grunnfinansiering.

AS Vinmonopolet

Formålet med statens eierskap til AS Vinmonopolet er å forvalte ett av de viktigste virkemidlene i norsk alkoholpolitikk. Gjennom å begrense tilgjengeligheten av alkoholholdige drikkevarer, kontroll med omsetningen og fravær av privatøkonomiske interesser bidrar Vinmonopolet til å begrense alkoholkonsumet, og derigjennom forebygge sosiale og helsemessige problemer som følge av alkoholbruk.

Stortinget har ved flere anledninger gitt føringer for Vinmonopolets virksomhet. I Innst. O. nr. 19 (2004–2005) om lov om endringer i alkoholloven mv. er det flere uttalelser som gjelder rammebetingelsene for Vinmonopolets virksomhet. Flertallet understreket at det er bred politisk tilslutning til den statlige vinmonopolordningen, og at ordningen er et viktig element i norsk alkoholpolitikk.

Regionale helseforetak

Formålet med statens eierskap i de fire regionale helseforetakene er å oppnå gode og likeverdige spesialhelsetjenester til alle som trenger det når de trenger det, uavhengig av alder, kjønn, bosted, økonomi og etnisk bakgrunn, samt å legge til rette for forskning og undervisning.

En sentral målsetting med det statlige eierskapet er helhetlig styring av spesialisthelsetjenesten, og bedre ressursutnyttelse for å ivareta og videreutvikle gode helsetjenester til befolkningen.

Regjeringen slo sammen tidligere Helse Sør RHF og tidligere Helse Øst RHF og opprettet et nytt regionalt helseforetak, Helse Sør-Øst RHF 1. juni 2007. Et samlet eierskap og ansvar på tvers av de to regionene ble vurdert til å gi bedre muligheter for helhetlig styring og samordning i de to regionene, og spesielt i hovedstadsområdet.

REGJERINGENS HOLDNING TIL LEDERLØNN

Regjeringen vil sikre moderasjon i lederlønninger i selskaper der staten er en betydelig eier. Fastsetting av effektive belønningsordninger er av stor betydning for selskapene selv og for samfunnet som helhet. Toppledelsen er mest synlig og blir følgelig i stor grad identifisert med virksomheten, slik at det er spesielt viktig at lederlønnene framstår som rimelige.

I 2000 innførte regjeringen veiledende retningslinjer for lederes ansettelsesvilkår i heleide statlige selskaper. Retningslinjene slår fast at «...lederlønnsnivået i statlige selskaper skal være konkurransedyktige, men de bør ikke være lønnsledende innenfor sine bransjer». Dette er også denne regjeringens grunnleggende holdning.

Etter regjeringens vurdering har veksten i lederlønninger vært høyere enn ønskelig, og vist at det er behov for tiltak som gir aksjonærene større innflytelse over lederlønnspolitikken. I henhold til endringer i allmennaksjeloven, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005-2006), er det med virkning for generalforsamlingene våren 2007 bestemt at lederlønnsvilkår skal behandles på generalforsamlingen. Lovendringen innebærer at styret skal utarbeide en erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte samt at denne erklæringen skal behandles av generalforsamlingen. Erklæringen skal inneholde en redegjørelse for den lederlønnspolitikken som har vært ført det foregående regnskapsåret, i tillegg til retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse for det kommende regnskapsåret. Det skal holdes en rådgivende avstemning for den del av erklæringen som gjelder retningslinjer for lederlønnfastsettelsen for det kommende regnskapsåret. Lovendringen innebærer også at det er nødvendig med generalforsamlingens godkjenning for de deler av erklæringen som gjelder retningslinjer for aksje- og aksjeverdidbaserte godtgjørelser.

De nye reglene for lederlønn vil gi aksjonærene i allmennaksjeselskapene økt innsyn i og innflytelse over selskapets lederlønnspolitikk, særlig når det gjelder bruken av tilleggsytelser som bonuser, opsjoner, pensjonsordninger, etterlønnsavtaler og lignende. Endringen i allmennaksjeloven innebærer økt innflytelse for generalforsamlingen ved at denne også skal stemme over erklæringen fra styret om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Samtidig må aksjelovgivningens foreskrevne rollefordeling mellom selskapenes styrende organer opprettholdes. Det vil fortsatt være styret i det

7

enkelte selskap som er ansvarlig for å vedta den konkrete utformingen av lønns- og insentivordningene. Det er videre styrets vurdering hvorvidt de enkelte elementer i en eventuell insentivordning er en nødvendig del av en samlet kompensasjonspakke for å sikre konkurransedyktig avlønning av ledere og medarbeidere i et selskap. Staten som aksjonær vil vurdere hvordan styret håndterer dette ansvaret som en del av den totalvurderingen som gjøres av styrets arbeid i det enkelte selskap.

Ingen eiere eller selskaper er tjent med intern eller ekstern uro knyttet til urimeligheter i avlønning eller mangel på åpenhet om denne. Spesielt opsjoner har vist uønskede effekter, ved at de har gitt svært store utbetalinger etter endringer i forhold som er utenfor lederens innflytelse. Forskning på aksjebaserte godtgjørelser gir liten støtte for at opsjonsordninger er nødvendig i den type selskap der staten er aksjonær. Denne regjeringen ser behov for mer moderasjon og nøkternhet i selskapenes ledelse. Staten vil på denne bakgrunn stemme mot inngåelse av nye avtaler som innebærer opsjonsordninger i de selskapene som omfattes av St.meld.nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap.

De selskapene hvor staten er aksjeeier bør likevel kunne benytte seg av andre insentivordninger i lederlønnfastsettelsen. Eventuelle insentivordninger må imidlertid utformes på en måte som sikrer moderasjon i utviklingen av ledernes lønnsbetingelser. Videre må det være et tak for verdien av programmet som framstår som rimelig. I den grad variabel lønn skal benyttes, bør vilkårene for utbetaling i størst mulig grad være knyttet til forhold som kan påvirkes av den som mottar godtgjørelsen. Eksterne faktorer bør i størst mulig grad utelukkes. For å sikre styrets uavhengighet skal styret ikke være omfattet av insentivprogrammer.

Staten har utarbeidet retningslinjer for hvilke forhold staten vil vektlegge i sin stemmegivning når lederlønnfastsettelsen behandles på selskapets generalforsamling. Retningslinjene reflekterer også statens holdning til disse spørsmålene i selskaper der lederlønnfastsettelse ikke er egen sak på generalforsamlingen, jf. vedlagte "Retningslinjer for statlig eierskap: Holdning til lederlønn".

ROLLEDELING I STATSFORVALTNINGEN

8.1 Hensikten med å skille rollene

Eierskapsutøvelsen er bare en av mange oppgaver staten har. Grovt sett kan staten dele sine oppgaver i tre atskilte funksjoner:

- Regelverkutformer
- Offentlig tilsynsmyndighet
- Forvalter av statlige aksjer og annen eiendom

Det omfattende statlige eierskapet innebærer at sontringen mellom disse funksjonene er viktig. Statens rolle som politikktutformer og markedsregulator atskiller seg fra rollen som eierforvalter. For å sikre legitimitet til disse rollene og for å skape tillit til statens rolle som eier, må rollene skilles fra hverandre. Det er lagt opp til at forretningsmessige selskaper forvaltes av Nærings- og handelsdepartementet, når ikke særlige hensyn taler imot det. Arbeidet med å øke den organisatoriske avstanden og samling av det forretningsmessige eierskapet ett sted i sentralforvaltningen har bidratt til å styrke tilliten til statens eierskapsforvaltning og til å redusere rollekonfliktene. Det vil også ofte være slik at regulatoriske tiltak, tjenestekjøp mv. vil være mer presise og effektive virkemidler for å nå spesifikke mål enn eierstyring.

Størstedelen av statens forretningsmessige eierskap forvaltes i dag av Nærings- og handelsdepartementet. Et viktig unntak er StatoilHydro ASA som forvaltes av Olje- og energidepartementet. NSB AS og Posten Norge AS arbeider for en stor del i konkurranseutsatte markeder, men spiller på enkelte områder en sentral rolle i sektorpolitikken. Statens eierskap forvaltes derfor av Samferdselsdepartementet. Andre sektorpolitiske selskaper som helseforetakene og AS Vinmonopolet forvaltes av Helse- og omsorgsdepartementet, mens NRK AS og Norsk Tipping AS forvaltes av Kultur- og kirkedepartementet.

8.2 Nærmere om eierskapsforvaltningen i enkelte departementer

I Nærings- og handelsdepartementet forvalter Eierskapsavdelingen statens eierskap i 22 selskaper. Avdelingen som ble etablert i januar 2002 er organisert med sikte på å kunne kombinere krav til operativ kapasitet for eierskapsutøvelse med kravene som stilles til departemental saksbehandling. Eierskapsavdelingens faste bemanning er lav, og avdelingen benytter i utstrakt grad ekstern rådgivningsbistand. Alle selskapene som forvaltes i avdelingen følges av særskilte selskapsteam sammensatt av økonomer og jurister. Tverrgående aktiviteter organiseres som egne løpende eller tidsavgrensede prosjekter. Å forvalte statens eierandel i selskapene betyr blant annet å foreslå representanter til selskapenes styre og valgkomiteer, å overvåke og følge opp selskapenes økonomiske resultater og å ta stilling til eventuelle eierdisposisjoner i selskapene.

I Olje- og energidepartementet er det en egen seksjon for statlig engasjement som følger opp statens eierinteresser i petroleumsvirksomheten, herunder StatoilHydro, Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE), Petoro og Statens petroleumsforsikringsfond. I tillegg har Olje- og energidepartementet en Kraftmarkedsseksjon som følger opp eierskapet i Statnett SF.

Det statlige eierskapet til spesialisthelsetjenesten er delt inn i fire regionale helseforetak. Helse- og omsorgsdepartementet har en egen eierskapsavdeling som forvalter eierskapet til de regionale helseforetakene. Avdelingen har særskilt ansvar for organisatoriske og økonomiske styringskrav og rammebetingelser.

Selskap fordelt på forvalterdepartementet:**Nærings- og handelsdepartementet**

- Aker Holding AS
- Argentum Fonds-investeringer AS
- BaneTele AS
- Bjørnøen AS
- Cermaq ASA
- DnB NOR ASA
- Eksportfinans ASA
- Electronic Chart Centre AS
- Entra Eiendom AS
- Flytoget AS
- Norsk Hydro ASA
- Innovasjon Norge (særlovselskap)
- Kings Bay AS
- Kongsberg Gruppen ASA
- Mesta AS
- Nammo AS
- SAS AB
- Secora AS
- SIVA SF
- Statkraft SF
- Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
- Telenor ASA
- Venturefondet AS
- Yara International ASA

Olje- og energidepartementet

- Enova SF
- Gassco AS
- Gassnova SF
- Petoro AS
- Statnett SF
- StatoilHydro ASA

Landbruks- og matdepartementet

- Statsskog SF
- Veterinærmedisinsk oppdragscenter AS

Kommunal- og regionaldepartementet

- Kommunalbanken AS

Samferdselsdepartementet

- Avinor AS
- Baneservice AS
- NSB AS
- Posten Norge AS

Kunnskapsdepartementet

- Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
- Simula Research Laboratory AS
- Uninett AS
- Universitetssenteret på Svalbard AS

Kirke- og kulturdepartementet

- Norsk Rikskringkasting AS
- Norsk Tipping AS

Helse- og omsorgsdepartementet

- Helse Midt-Norge RHF
- Helse Nord RHF
- Helse Sør-Øst RHF
- Helse Vest RHF
- Kompetansesenter for IT i helse- og sosialsektoren AS
- AS Vinmonopolet

Justisdepartementet

- Itas amb AS
- Norsk Eiendomsinformasjon AS

Utenriksdepartementet

- Norfund (særlovselskap)

9

RAMMER FOR STATENS EIERFORVALTNING

Når Stortinget har bestemt at staten skal delta i en virksomhet organisert som en selvstendig juridisk enhet, har dette konsekvenser for hvordan politiske føringer og andre mål må kommuniseres, og hvordan og i hvilken grad det kan gripes inn i virksomhetens drift.

Ut over rammene som følger av Grunnloven og forvaltningsretten, er det i hovedsak selskapslovgivningen, konkurranseretten og børs- og verdipapirretten som stiller krav til eierskapsutøvelsen. Andre sentrale rettslige rammer følger av EØS-regelverket, blant annet reglene om offentlig støtte. I det følgende omtales en del slike sentrale rammer.

9.1 Konstitusjonelle rammer

Grunnloven § 3 fastslår at den utøvende makt er hos Kongen (regjeringen). Stortinget kan likevel gi generelle retningslinjer og instruere regjeringen i enkeltsaker, i form av lovedtak eller plenarvedtak.

Som hovedregel skal forvaltningen bygges opp slik at regjeringen og departementene har instruksjons- og kontrollmyndighet over andre organer. Dette gir regjeringen og departementene mulighet for å gjennomføre politiske mål, som kan ha sin bakgrunn i stortingsvedtak, direktiver eller ønsker som Stortinget har gitt uttrykk for.

Det statlige eierskapet reguleres også av Grunnloven § 19: «Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den av Storthinget bestemte og for Almenvæsenes nyttigste Maade.» Det er således regjeringen som forvalter statens aksjer og eierskapet i statsforetak og særlovselskap mv. Bestemmelsen gir Stortinget en uttrykkelig hjemmel til å instruere regjeringen i saker som angår det statlige eierskapet. Det faller ikke inn under statsrådets myndighet etter Grunnloven § 19 å kunne kjøpe eller selge aksjer i selskaper med statlig eierandel. Dette må ha sitt grunnlag i særskilt fullmakt fra Stortinget.

I henhold til Grunnloven § 12 tredje ledd er forvaltningen av eierskapet delegert til det departement selskapet hører inn under. Statsrådets forvaltning av eierskapet utøves under konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar. Det må innhentes samtykke fra Stortinget

Stortingssalen

© Stortingssalene, Foto: Teigens fotobilder AS

ved endringer av eierandeler (kjøp og salg av aksjer). Likestilt med kjøp og salg av aksjer, er også vedtak om kapitalforhøyelse. Statlige selskaper vil normalt selv kunne kjøpe og selge aksjer i andre selskaper uten at Stortingets samtykke er påkrevd, når dette har en naturlig tilknytning til selskapets formålsbestemte virksomhet. Imidlertid må det i statsaksjeselskaper (selskaper hvor staten er eneaksjonær) innhentes samtykke fra Stortinget i forhold til beslutninger som i vesentlig grad vil endre statens engasjement. I deleide selskaper vil det kunne være saker som er av en slik størrelsesorden at de må bringes frem for generalforsamlingen (for eksempel fisjon eller fusjon av virksomhet). Avhengig av statens eierandel i selskapet vil det kunne være nødvendig å legge frem slike saker for Stortinget, jf. Innst.S. nr. 277 (1976 – 1977).

Riksrevisjonen fører kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av det statlige eierskapet, og rapporterer til Stortinget om dette.

9.2 Selskapslovgivning

9.2.1 Forvaltningen av selskapet

Selskapenes ledelse består av styret og daglig leder. Aksjeselskapsformen og de andre organisasjonsformene som brukes for statens selskaper bygger på en klar rolledeling mellom aksjonærene og selskapsledelsen. Det følger av aksjeloven/allmennaksjeloven § 6 – 12 og tilsvarende bestemmelser i de andre selskapslovene at forvaltningen av selskapet hører under styret og daglig leder. Dette innebærer at den forretningsmessige ledelsen av selskapet og ansvaret for denne ligger hos selskapsledelsen. Styret og daglig leder skal utøve forvaltningen ut fra selskapets og eierens interesse. Innenfor de generelle og spesielle rammer som Stortinget fastsetter for virksomheten, fremmer staten som eier sine interesser gjennom generalforsamling/foretaksmøte. Styremedlemmene og daglig leder er ved sin forvaltning av selskapet underlagt et personlig erstatnings- og strafferettslig ansvar slik det fremgår av selskapslovgivningen.

9.2.2 Statsrådets myndighet i selskapet

Det rettslige grunnlaget for statsrådets eiermyndighet i et statsaksjeselskap er aksjeloven § 5 – 1 som lyder: «Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet.» Tilsvarende bestemmelse gjelder for allmennaksjeselskapene, statsforetakene og for de sentrale særlovselskapene. I statsforetakene er uttrykket «generalforsamlingen» byttet ut med «foretaksmøtet», men realiteten er den samme.

En generalforsamling er et møte som avholdes i samsvar med regler nærmere fastsatt i selskapslovgivningen. Selskapets daglige leder, medlemmer av styret, medlemmer av en eventuell bedriftsforsamlingen samt selskapets revisor skal innkalles og har rett til å være til stede og til å uttale seg i generalforsamlingen. Styreleder og daglig leder plikter å være til stede. Dessuten skal Riksrevisjonen varsles om møter i generalforsamlingen i selskaper hvor staten er aksjonær. Det skal føres protokoll fra generalforsamlingen. En daglig leder, styremedlem eller medlem av bedriftsforsamlingen som er uenig i en beslutning som treffes av den som representerer selskapets aksjer, skal kreve sin dissens tilført protokollen. Reglene om protokollasjon og varsling av Riksrevisjonen gir grunnlag for konstitusjonell kontroll med forvaltningen av statens eierskap.

Bestemmelsen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 5 – 1 innebærer at statsråden gjennom generalforsamlingen står i et overordningsforhold til styret i statsaksjeselskaper, og kan gi instruks som styret har plikt til å følge. Dette kan være generelle instruks eller spesielle instruks for den enkelte sak. Alternativet til at styret bøyer seg for en generalforsamlingsinstruks, er at styremedlemmene trekker seg fra vervene.

Norges lover

© NHD

En annen side av aksjeloven/allmennaksjeloven § 5 – 1 er at statsråden i egenskap av generalforsamling ikke har noen myndighet i selskapet når han ikke benytter generalforsamlingsformen.

I deleide selskaper må det som er sagt foran modifieres på grunn av hensynet til de andre aksjeeierne og aksjelovens likhetsprinsipp, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 5 – 21. Dette betyr at staten, selv om staten er flertallsaksjeeier, ikke kan begunstige seg selv på bekostning av de øvrige aksjeeierne i selskapet. Kravet om likebehandling av aksjonærene begrenser blant annet muligheten for fri utveksling av informasjon mellom selskapet og departementet. Aksjelovgivningen gir også klare føringer for statens styringsdialog med børsnoterte selskaper. Dette forhindrer imidlertid ikke at det kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betydning i den eierdialog som staten har med selskapene, på lik linje med andre aksjonærer og andre interessenter for øvrig.

9.2.3 Nærmere om hvordan eierkontrollen påvirkes ut fra ulike eierandeler

Som nevnt må aksjonærene (herunder staten som aksjonær) som eier forholde seg til den lovbestemte rolledeling mellom generalforsamling/foretaksmøte, styret og daglig ledelse. Gjennom å organisere virksomhet som selvstendige rettssubjekter, som statsforetak eller aksjeselskaper, fraskriver staten seg i utgangspunktet muligheten til direkte å påvirke den løpende driften. Gjennom deltakelse i nominasjonsprosesser og valg til styrende organer, fastlegging av selskapets formål og øvrige vedtekter, og gjennom å trekke opp rammer for virksomheten på generalforsamlingen kan staten som eier likevel øve innflytelse på selskapets virksomhet. Innflytelsen vil avhenge av størrelsen på statens eierandel.

I det følgende omtales hva en eier oppnår av innflytelse i et selskap med noen aktuelle eierandeler, og hvordan dette påvirker eierstyringen.

Heleide selskaper

Aksjeselskaper som staten eier 100 prosent kalles for statsaksjeselskaper (eller statsallmennaksjeselskaper). De alminnelige reglene i aksjelovgivningen gjelder også for statsaksjeselskapene. I tillegg er det gitt enkelte særregler som gir staten en utvidet kontroll med eierskapet, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20 – 4 til § 20 – 7. Enkelte heleide statlige virksomheter er også organisert som statsforetak eller særlovselskap. Statsforetakene er for alle praktiske formål regulert på samme måte som statsaksjeselskap.

De viktigste forskjellene for statsaksjeselskapene sammenlignet med alminnelige aksjeselskaper er for det første at generalforsamlingen velger de aksjonærvalgte medlemmene til styret selv om selskapet har bedriftsforsamling, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20 – 4 nr. 1. Videre er Kongen (i statsråd) gitt en adgang til å overprøve bedriftsforsamlingens/styrets beslutninger i saker der vesentlige samfunnsmessige hensyn kan tilsi omgjøring, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20 – 4 nr. 2. I statsaksjeselskaper er generalforsamlingen heller ikke bundet av styrets eller bedriftsforsamlingens forslag om utdeling av utbytte, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20 – 4 nr. 4.

Det er plikt til representasjon av begge kjønn i styrene til statsaksjeselskap og deres heleide datterselskap, jf. aksjeloven § 20 – 6. Tilsvarende gjelder statsforetak og allmennaksjeselskaper i sin alminnelighet, jf. statsforetaksloven § 19 og allmennaksjeloven §§ 6 – 11a og 20 – 6. Riksrevisjonen har også utvidet rett til kontroll med statsrådets forvaltning av statens aksjeinteresser i selskaper der staten eier alle aksjene og heleide datterselskaper til slike selskaper, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20 – 7.

I heleide selskap kan eier, gjennom vedtak på generalforsamlingen, pålegge selskapet forpliktelser som kan redusere selskapets økonomiske resultater uten at dette kommer i konflikt med aksjeloven/allmennaksjeloven § 5 – 21 (misbruk av generalforsamlingens myndighet), jf. også aksjeloven/allmennaksjeloven § 6 – 28 (misbruk av posisjon i selskapet mv).

Staten ansvar i aksjeselskaper, statsforetak og særlovselskap er begrenset til innskutt egenkapital. Går eier for langt i å styre selskapet i forretningsmessige saker, kan dette føre til at kreditorene retter krav mot staten på erstatningsrettslig grunnlag eller etter selskapsrettslige regler om gjennomskjæring av ansvarsformen. Blant annet av denne grunn legges det til grunn at selskapene skal kompenseres gjennom egne bevilgninger dersom de pålegges å gjennomføre investeringer eller annen virksomhet som styret ikke finner forretningsmessig forsvarlig.

Deleide selskaper

Når staten eier et selskap sammen med andre aksjonærer legger selskapslovgivningen begrensninger på hva slags type beslutninger generalforsamlingen kan fatte, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven (asl./asal.) § 5 – 21 (misbruk av generalforsamlingens myndighet). I utgangspunktet er det derfor klare grenser for hvilke politiske mål som kan ivaretas gjennom eierstyring i deleide selskaper.

I NOU 2004:7 s. 33 redegjør Statseierskapsutvalget for reglene om minoritetsvern: «Staten er i de fleste selskapene den har eierinteresser i, en dominerende eier. Til tross for en dominerende stilling, kan ikke staten utøve eierskapet i selskapene uten å ta hensyn til minoritetseiernes interesser. Aksjelovens bestemmelser om minoritetsvern har særlig relevans for staten som deleier. Formålet med bestemmelsene er at de skal sikre minoritetenes rettigheter i forhold til majoriteten. Aksjelovene har en rekke regler som gir en mindre andel av selskapets aksjonærer innflytelse ut over det som følger av flertallsprinsippet. Hovedbestemmelsen er aksjeloven/allmennaksjeloven §§ 5 – 21. Bestemmelsen forbyr generalforsamlingen å treffe noen beslutning som er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning. Årsaken til at bestemmelsen kan ha relevans for staten, er at statens eierskap kan være begrunnet ut fra andre formål enn forretningsmessige. Staten vil derfor kunne ha avvikende preferanser i forhold til andre aksjeeiere. Om realiseringen av andre statlige formål er en slik urimelig fordel i forhold til andre aksjeeiere i selskapet, må bero på en helhetlig vurdering der det må tas hensyn til «ytelsens omfang, selskapets stilling og omstendighetene for øvrig».

Avhengig av størrelsen på statens eierandel, vil likevel en rekke viktige mål kunne ivaretas, som blant annet kan være å sikre hovedkontorfunksjoner, kontroll med naturressurser mv.

Følgende eierandelsgrenser er sentrale i aksjelovgivningen:

9/10

Dersom en aksjonær eier over ni tideler av aksjekapitalen og stemmene i et aksjeselskap, kan vedkommende majoritetsaksjonær tvangsløse de øvrige aksjonærene i selskapet.

2/3

En eierandel på over to tredeler av aksjekapitalen sikrer kontroll over beslutninger som krever tilsvarende flertall i henhold til aksjelovgivningen. Vedtak om endring av et selskaps vedtekter forutsetter minst to tredeler av stemmene/aksjene. Det samme gjelder beslutninger om fusjon eller fisjon, vedtak om forhøyelse/nedsettelse av aksjekapitalen, opptak av konvertible lån, vedtak om omdanning og vedtak om oppløsning. Dette er en sentral grense dersom det er viktig for staten å sikre kontroll med disse beslutningene.

1/2

En eierandel på over halvparten av stemmene sikrer kontroll med beslutninger som krever alminnelig flertall på generalforsamling. Dette er beslutninger som godkjenning av årsregnskap og vedtak om utdeling av utbytte. Valg av medlemmer til styret og bedriftsforsamling krever også alminnelig flertall. Styret velges imidlertid av bedriftsforsamlingen dersom dette organet er etablert.

1/3

En eierandel på over en tredel av stemmene og kapitalen gir såkalt negativ kontroll med beslutninger som krever to tredelers flertall. En slik eierandel sikrer at eier kan motsette seg vesentlige beslutninger som for eksempel flytting av hovedkontor, utvidelse av aksjekapitalen, vedtektsendring mv., jf. avsnittet om to tredelers flertall.

9.3 Likebehandling med hensyn til informasjon og regler for håndtering av innsideinformasjon

Statens eierforvaltning håndteres også innenfor rammene som er gitt i børs- og verdi-papirlovgivningen, ikke minst når det gjelder hensynet til likebehandling av aksjonærer. I henhold til børsreglementet "Løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper" pkt 2.1 må

Foto: SCANPIX

Oslo Børs

et børsnotert selskap ikke utsette innehaverne av aksjene for forskjellsbehandling som ikke er saklig begrunnet ut fra selskapets og innehavernes felles interesser. Departementet vil derfor normalt ikke motta mer informasjon enn øvrige markedsaktører.

Et selskap vil imidlertid kunne ha et legitimt behov for å gi enkelte aksjonærer, og da i særlig grad større aksjonærer, mer informasjon enn det som ellers tilflyter de øvrige aksjonærer og markedet. Dette vil for eksempel kunne være tilfelle i forbindelse med sonderinger om forestående kapitalforhøyelser, forhandlinger om fusjon, beslutning om fisjon og lignende beslutninger som etter allmennaksjeloven krever flertall som for vedtektsendring. De aksjonærer som mottar slik informasjon vil være underlagt handleforbudet i verdipapirhandelloven § 3-3 frem til informasjonen er offentliggjort eller allment kjent i markedet.

Selskapet plikter i sin behandling av innsideopplysninger å utvise tilbørlig aktsomhet, slik at innsideinformasjon ikke kommer i uvedkommendes besittelse eller misbrukes. Selskapet skal ha rutiner for sikker behandling av innsideinformasjon. Selskapet skal sørge for at det føres en liste over personer som gis tilgang til innsideinformasjon. Selskapet skal sørge for at personer som gis tilgang til innsideinformasjon er kjent med de plikter og ansvar dette innebærer, samt straffeansvaret som er forbundet med misbruk eller uberettiget distribusjon av slike opplysninger. Selskapet skal kunne dokumentere overfor Kredittilsynet at personer som gis tilgang til innsideinformasjon er kjent med sine plikter etter første punktum, jf. "Løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper" pkt 3.1.3.

Gjennom ulike myndighetsroller vil staten kunne besitte innsideinformasjon som verken selskapet eller eier er kjent med. Statsansatte vil særlig kunne ha innsideinformasjon om såkalt "andre forhold", blant annet i forbindelse med budsjettarbeid (skatter og avgifter), fastsettelse av generelle rammevilkår (konsesjoner mv.) eller ved behandling av enkeltvedtak av betydning for det aktuelle foretak. Ved transaksjoner hvor børsnoterte selskap inngår og i forkant av evt. børsintroduksjoner må det avklares hvorvidt staten gjennom sine ulike myndighetsroller er i en innsideposisjon.

En person som har innsideinformasjon har taushetsplikt, og må ikke bringe denne informasjonen videre til tredjemand, unntatt når informasjonen gis i sammenheng med de oppgaver som normalt faller inn under vedkommendes arbeid, yrke eller verv. Innsideinformasjon må begrenses til de personer som har et saklig behov for opplysningene, ettersom faren for lekkasjer stiger med antall personer som har fått kjennskap til opplysningene. Det skal føres lister over personer som mottar børs sensitiv informasjon, jf. verdipapirhandellovens § 3-5. Taushetsplikten gjelder normalt frem til innsideinformasjon

9

er offentlig tilgjengelig eller allment kjent i markedet, eller informasjonen har mistet aktualitet slik at den ikke lenger kan anses som kursrelevant.

9.4 Offentlig støtte

EØS-avtalen er i utgangspunktet nøytral med hensyn til offentlig og privat eierskap, jf. artikkel 125 og 59 (2). Samtidig gjelder forbudet mot offentlig støtte i EØS-avtalens 61 (1) også overfor offentlige foretak. Dette setter skranker for regjeringens muligheter til å vektlegge ikke-kommersielle hensyn i eierskapsutøvelsen. For å avgjøre når offentlige midler som tilføres et foretak innebærer offentlig støtte, har EF-domstolen og Europakommisjonen utviklet det såkalte markedsinvestorprinsippet. Dersom det offentlige tilfører kapital på andre vilkår enn hva en sammenlignbar privat investor antas å ville ha stilt, foreligger i utgangspunktet offentlig støtte. Dette innebærer at staten må kreve normal markedsmessig avkastning på kapital som er innskutt i et foretak som opererer i konkurranse med andre for å unngå at det vurderes som offentlig støtte. EFTAs overvåkingsorgan (ESA) påser at statsstøttereguleringen overholdes i Norge.

Dersom staten pålegger et selskap å gjennomføre investeringer eller andre tiltak som styret ikke finner forretningsmessig forsvarlige, legges det til grunn at selskapene skal kompenseres gjennom egne bevilgninger. Slike bevilgninger vil måtte gis innenfor de rammene som følger av regelverket for offentlig støtte. Handlingsrommet for å gi kompensasjon til foretak som pålegges særlige oppgaver av ikke-forretningsmessig karakter er begrenset av EØS-avtalen, og det må altså vurderes konkret for de enkelte tilfeller om og på hvilken måte slike oppgaver kan kompenseres. Driftsstøtte til konkurranseutsatte foretak er som hovedregel forbudt etter EØS-avtalen.

Også EØS-avtalens konkurranseregler rettet mot foretak kan sette rammer for eierstyringen dersom denne indirekte fører til at bedriftene må opptre i strid med konkurransereglene.

9.5 Offentlighet

I Norge gjelder prinsippet om offentlighet i forvaltningen, jf. lov 19. juni 1970 nr. 60 om offentlighet i forvaltningen. Det er nå vedtatt en ny offentlighetslov. Det er lagt opp til at den nye loven skal tre i kraft fra 1. januar 2009. Åpenhet øker tilliten til det statlige eierskapet. Prinsippet om allmennhetens rett til innsyn i forvaltningens saksdokumenter er i dag grunnfestet i norsk lovgivning og praksis, og regnes som et grunnleggende demokratisk prinsipp. Offentlighetslovens hovedregel er at forvaltningens dokumenter skal

være offentlige. Selv om et dokument etter lovens bestemmelser kan unntas fra offentlighet, skal det likevel vurderes om det helt eller delvis skal gjøres kjent (meroffentlighet). Innsyn bør gis så sant det ikke foreligger avgjørende motforestillinger i form av saklige grunner for å nekte innsyn.

I forhold til eierskapsforvaltningen er det mulighet for og noen ganger nødvendig å unnta en del dokumenter fra offentligheten. Dette vil blant annet kunne gjelde børssensitiv informasjon og dokumenter med forretningsmessig innhold. Det er også krav til utsatt offentlighet i saker som Riksrevisjonen har til behandling. Slike unntakshjemler skal imidlertid ikke benyttes i større utstrekning enn nødvendig.

9.6 Statens økonomireglement

I § 10 i Reglement for økonomistyring i staten, fastsatt av Finansdepartementet 12. desember 2003, fremgår det at:

«Virksomheter som har overordnet ansvar for statsaksjeselskaper, statsforetak, særlovs-selskaper eller andre selvstendige rettssubjekt som staten eier helt eller delvis, skal utarbeide skriftlige retningslinjer om hvordan styrings- og kontrollmyndigheten skal utøves overfor hvert enkelt selskap eller grupper av selskaper. Gjenpart av retningslinjene skal sendes Riksrevisjonen.

Staten skal, innenfor gjeldende lover og regler, forvalte sine eierinteresser i samsvar med overordnede prinsipper for god eierstyring med særlig vekt på:

- a) at den valgte selskapsform, selskapets vedtekter, finansiering og styresammensetning er hensiktsmessig i forhold til selskapets formål og eierskap
- b) at utøvelsen av eierskapet sikrer likebehandling av alle eiere og understøtter en klar fordeling av myndighet og ansvar mellom eiervirksomheten og styret
- c) at målene fastsatt av selskapets ledelse oppnås
- d) at styret fungerer tilfredsstillende

Styring, oppfølging og kontroll samt tilhørende retningslinjer skal tilpasses statens eierandel, selskapets egenart og risiko og vesentlighet.»

Det følger blant annet av statens økonomireglement at det skal utformes avkastningsmål til selskaper med statlig eierandel. Reglementet innbærer at eierdepartementene skal følge opp at de fastsatte målene for selskapene nås. I denne sammenheng fastsetter

departementene avkastningskrav og utbyttepolitikk som sammen med andre parametre, som for eksempel sammenligningsanalyser med andre selskap, benyttes som grunnlag for å følge opp selskapenes resultater.

I henhold til krav i § 10 i Økonomireglementet skal departementene utarbeide retningslinjer som gjelder forvaltning av statlige eierinteresser underlagt departementet.

9.7 Eierstyringsprinsipper

God eierstyring og selskapsledelse har stor betydning for landets samlede økonomiske effektivitet og konkurransedyktighet og dermed for samlet verdiskaping. Prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse innebærer blant annet en klargjøring av roller og sikrer ryddighet i beslutningsprosessene. God eierstyring og selskapsledelse reduserer risikoen ved virksomheten. Dette har stor betydning for markedets tillit til selskapene, og dermed også for selskapenes kapitalkostnader. Langsiktig verdiskaping skjer best gjennom gode, åpne prosesser mellom selskapene og eierne der partene er sine roller og sitt ansvar bevisst.

Staten eier en betydelig del av samfunnets finanskapital, og selskaper med statlige eierandeler utgjør en betydelig del av det norske kapitalmarkedet og norsk verdiskaping. Måten staten som eier handler på har dermed stor betydning for offentlighetens og investors tillit til det norske kapitalmarkedet. I likhet med private selskaper må både offentlig virksomhet og offentlig eide selskaper kontinuerlig tilpasse seg skiftende krav og omgivelser. Mål og strategi for de enkelte selskapene må derfor videreutvikles i takt med at samfunnet endrer seg. Dette er det også praksis for. Store og vellykkede strukturendringer i en rekke hel- og deleide selskaper, som tidligere var en del av offentlig virksomhet, viser at den norske stat evner å være tilpasningsdyktig.

9.7.1 Statens prinsipper for godt eierskap

Som det fremgår av St.meld. nr. 13 (2006-2007) har staten utformet egne hovedprinsipper for godt eierskap. Disse prinsippene retter seg mot alle statlige selskaper enten de er heleide eller deleide. Dette er prinsipper som er i tråd med allment aksepterte eierstyringsprinsipper. Prinsippene omhandler vesentlige forhold som likebehandling, åpenhet, uavhengighet, styresammensetting og styrets rolle mv.

Statens prinsipper for godt eierskap:

- 1 Aksjonærer skal likebehandles.
- 2 Det skal være åpenhet knyttet til statens eierskap i selskapene.
- 3 Eierbeslutninger og vedtak skal foregå på generalforsamlingen.

- 4 Staten vil, eventuelt sammen med andre eiere, sette resultatmål for selskapene. Styret er ansvarlig for realiseringen av målene.
- 5 Kapitalstrukturen i selskapet skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets situasjon.
- 6 Styresammensettingen skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra det enkelte selskapets egenart.
- 7 Lønns- og insentivordninger bør utformes slik at de fremmer verdiskapingen i selskapene og fremstår som rimelige.
- 8 Styret skal ivareta en uavhengig kontrollfunksjon overfor selskapets ledelse på vegne av eierne.
- 9 Styret bør ha en plan for eget arbeid og arbeide aktivt med egen kompetanseutvikling. Styrets virksomhet skal evalueres.
- 10 Selskapet skal være bevisst sitt samfunnsansvar.

9.7.2 Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Norsk Utvalg for Eierstyring og Selskapsledelse (NUES) la 4. desember 2007 frem en revidert versjon av Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Det er ikke tatt inn nye punkter i den reviderte utgaven, men enkelte punkter og kommentarer er revidert. NUES er sammensatt av representanter for ulike interessegrupper for eiere, utstedere av aksjer og børsen. Følgende ni organisasjoner har etablert NUES og stiller seg bak anbefalingen: Aksjonærforeningen i Norge, Den norske Revisorforening, Eierforum, Finansnæringens Hovedorganisasjon, Norske Finansanalytikeres Forening, Næringslivets Hovedorganisasjon, Norske Pensjonskassers Forening, Oslo Børs og Verdipapirfondenes forening. En arbeidsgruppe med representanter fra ovennevnte ni organisasjoner har stått bak anbefalingen inntil høsten 2005. De ni organisasjonene etablerte da NUES. Dette utvalget har som oppgave løpende å oppdatere anbefalingen. Staten ved Nærings- og handelsdepartementet har medvirket i arbeidet gjennom deltakelse i Eierforum.

Formålet med anbefalingen er å bidra til størst mulig verdiskaping i børsnoterte selskaper til beste for aksjonærer, ansatte, andre interessenter og øvrige samfunnsinteresser. Anbefalingen skal bidra til å styrke tilliten til norske selskaper og det norske aksjemarkedet. Oslo Børs har innført krav om at børsnoterte selskaper årlig skal utarbeide en redegjørelse i samsvar med den norske anbefalingen som bygger på et «føl eller forklar»-prinsipp («comply or explain»). Det innebærer at anbefalingens enkelte punkter enten følges, eller at det forklares hvorfor selskapet har valgt en annen løsning. Anbefalingen retter seg mot forhold som selskapskapital, utbytte, likebehandling, gjennomføring av generalforsamling, valgkomiteers arbeid og sammensetting, sammensetting av styre og bedriftsforsamling, godtgjørelser, informasjon mv.

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse knytter seg til følgende områder⁷:

- 1 Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse
- 2 Virksomhet
- 3 Selskapskapital og utbytte
- 4 Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående
- 5 Fri omsettelighet
- 6 Generalforsamling
- 7 Valgkomité
- 8 Bedriftsforsamling og styre, sammensetting og uavhengighet
- 9 Styrets arbeid
- 10 Risikostyring og intern kontroll
- 11 Godtgjørelse til styret
- 12 Godtgjørelse til ledende ansatte
- 13 Informasjon og kommunikasjon
- 14 Overtakelse
- 15 Revisor

9.7.3 OECDs prinsipper og retningslinjer

OECD startet på 1990-tallet en arbeidsgruppe for privatisering av statlige selskaper. Fra 1999 ble arbeidsgruppens virksomhet utvidet til også å omfatte eierskapsforvaltning av statlige selskaper. Det har vært viktig å skape en bedre forståelse av statens forskjellige roller, som politisk myndighet, kontrollorgan og eier, som ledd i en demokratiutvikling i en del land. Det har blant mange OECD-land vært ansett som hensiktsmessig å søke å etablere en standard for god praksis for denne forvaltningen. God eierstyring av statlige selskaper gir bedre økonomisk utvikling gjennom produktivitsvekst, resultatforbedringer, effektivitetsgevinster og styrket konkurransedyktighet. Gjennom å legge tilrette for økt kapitaltilgang for statseid virksomhet (både på fremmedkapitalsiden og egenkapitalsiden) oppnås en mer gjennomsluktig (transparent) og effektiv ressursanvendelse, som fremmer lønnsomme investeringer og etablering av arbeidsplasser. Tiltak innen selskaps- og styringsorganisering bidrar til bedre økonomirapportering og til å forbedre resultatene for disse selskapene, og trykker forholdene for de ansatte.

Retningslinjene som ble utarbeidet i 2005 supplerer OECDs generelle anbefalinger om eierstyring. Retningslinjene har seks hovedpunkter. I kommentarene til retningslinjene er det en rekke anbefalinger basert på administrativ praksis og erfaringer i enkelte land samt diskusjoner i arbeidsgruppen i OECD⁸. Nærings- og handelsdepartementet har gjennom deltagelse i arbeidsgruppen bidratt aktivt i utformingen av OECDs nye retningslinjer. Norsk praksis for eierforvaltning følger i hovedtrekk OECDs anbefalinger.

⁷ Kilde: www.nues.no

⁸ Nærings- og handelsdepartementet har oversatt retningslinjene til norsk. Disse er tilgjengelig på www.nhd.no.

Arbeidsgruppen sprer kunnskap om og diskuterer retningslinjene blant OECD-landene, og også i en del land som ikke er medlem av OECD. Det er også opprettet ikke-statlige organisasjoner som arbeider med disse spørsmålene. Verdensbanken benytter de anbefalte retningslinjene som veiledning, i land der den er inne. Arbeidsprogrammet for 2007-2008 går også ut på å følge opp retningslinjene gjennom å diskutere tiltak som kan forbedre resultatene til statlige selskaper, gi selskapene bedre styremedlemmer og skape økt åpenhet og bedre informasjon om statlige selskapers forvaltning og virksomhet.

9.8 Åpenhet om eierskapet og forutsigbarhet

At staten er åpen og tydelig på mål og forventninger med det statlige eierskapet danner grunnlag for et aktivt og verdiøkende eierskap. Det gjør det lettere å formulere forventninger og vurdere selskapenes prestasjoner. Dette gjør det enklere for selskapene å definere hovedoppgavene, og vite hva som krever eiers medvirkning.

Åpenhet og forutsigbarhet øker tilliten til det statlige eierskapet. Åpenhet omkring statens eierskap er viktig både av demokratiske hensyn, og fordi staten ønsker en løpende resultatmåling som ledd i en profesjonell utøvelse av eierskapet. I Norge har vi prinsipp om offentlighet i forvaltningen. Muligheten for innsyn og dermed til å gjøre seg kjent med, påvirke og kontrollere forvaltningens virksomhet, bidrar til å øke tilliten til forvaltningen. Innsynsretten vil også bidra til at samfunnsdebatten kan føres på et best mulig informert grunnlag. Høy grad av åpenhet vil dermed kunne begrense mulige misforståelser knyttet til statens eierutøvelse og øke forutsigbarheten, noe som også kan virke positivt inn på verdsettelsen av statens aksjer.

Alle viktige saker angående selskapene som berører forholdet mellom Storting og regjering omtales fortløpende i framlegg for Stortinget. Dette er typisk saker som gjelder endringer i eierandel, saker som har budsjettkonsekvenser eller er av særskilt politisk interesse, herunder blant annet eierstrategi for heleide selskaper. I tillegg vil det for selskaper som er pålagt sektorpolitiske oppgaver være aktuelt å legge særskilte føringer på selskapene knyttet til samfunnsplagte oppgaver og prioriteringer.

10

FORHOLDET MELLOM STYRET, ADMINISTRASJONEN OG AKSJONÆRENE

En utfordring ved et langsiktig eierskap kan være for stor tålmodighet og et passivt forhold til ledelsen av virksomhetene. Et passivt eierskap kan gi rom for administrativ ledelsesdominans, og at selskapene ledes etter andre mål enn det eierne har. Et godt statlig eierengasjement forutsetter at staten er aktiv i sine eierposisjoner. St.meld. nr. 13 (2006-2007) slår fast at staten skal være like aktiv og profesjonell i sin eierskapsutøvelse som gode private eiere av lignede eierskapstype. En slik aktiv eierolle må utøves innenfor rammen av anerkjente regler om god eierstyring og selskapsledelse. Tre områder er særlig viktige for en slik aktiv oppfølging av eierskapet:

- Oppfølging av virksomhetens økonomi i bred forstand
- Klargjøring og åpenhet om statens mål med eierskapet
- Valg av medlemmer til styret og bedriftsforsamlinger

10.1 Kontakt med selskapet

Eierdepartementenes oppgaver innebærer oppfølging av selskapenes økonomiske resultater og utvikling for øvrig. Som et ledd i dette holder departementer regelmessig kontaktmøter med selskapets ledelse. Temaene kan dreie seg om gjennomgang av den økonomiske utvikling, kommunikasjon av statens avkastnings- og utbytteforventninger, tverrgående hensyn eller orientering om strategiske spørsmål knyttet til selskapene. Slike en-til-en møter med selskapets ledelse skjer på linje med hva som er vanlig mellom aksjeselskaper og større investorer. Møtene håndteres innenfor rammene som er gitt i selskaps- og verdipapirlovgivningen, ikke minst gjelder det hensynet til likebehandling av aksjonærer.

Rammene omkring eierstyring er ikke til hinder for at staten som andre aksjonærer i møter tar opp forhold som selskapene bør vurdere i tilknytning til sin virksomhet og utvikling. De synspunkter staten gir uttrykk for i slike møter er å betrakte som innspill til selskapets administrasjon og styre. Styret har ansvar for å forvalte selskapets eierandeler til beste for alle aksjonærer, og må foreta de konkrete avveininger og beslutninger. Saker som krever tilslutning fra eierne må tas opp på generalforsamlingen, og få sin avgjørelse gjennom aksjonærdemokratiet på ordinær måte.

I selskaper som har investorkontakter (IR) fungerer disse som kontaktpunkt for den løpende kommunikasjonen mellom staten og selskapet. Gjennom investorkontakter får eier kunnskap om forhold vedrørende selskapet som aksjeeier er opptatt av.

Staten som aksjonær får vanligvis ikke tilgang til mer informasjon enn det som er offentlig tilgjengelig for andre aksjonærer. Under spesielle omstendigheter hvor statens medvirkning er påkrevd for å kunne gjennomføre for eksempel fusjon, fusjon og lignende saker som fordrer at regjeringen innhenter fullmakt fra Stortinget, vil det tidvis være nødvendig å gi departementet innsideinformasjon. Staten er i slike tilfeller underlagt de alminnelige regler for behandling av slik informasjon.

10.2 Styrets ansvar

Staten legger vekt på å følge aksjelovens regler om forholdet og kompetansefordelingen mellom aksjonærene, styret, bedriftsforsamlingen og selskapets daglige ledelse.

Forvaltningen av selskapet hører under styret og selskapets ledelse. Dette betyr blant annet at det ikke er statsrådets oppgave som forvalter av statens eierskap å treffe avgjørelser som har med driften av selskapet å gjøre, eller som gjelder den nærmere organiseringen av virksomheten innenfor den selskapsrettslige rammen som er fastsatt. Dette gjelder også saker av uvanlig eller kontroversiell karakter. Utvikling og omstilling av selskapets drift og virksomhet, vurdering av større prosjekter og langsiktig strategi er viktige oppgaver for styret og daglig ledelse. Styret er også ansvarlig for å ansette, eventuelt om nødvendig si opp, daglig leder. Styret og daglig leder må utøve forvaltningen ut fra selskapets og eierens interesser og innenfor de generelle og spesielle rammer som Stortinget og generalforsamlingen har fastsatt for virksomheten. De enkelte styremedlemmer og daglig leder er ved sin forvaltning av selskapet underlagt et personlig erstatnings- og strafferettslig ansvar.

Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeier den øverste myndighet i selskapet. Det er forutsatt at styret og daglig ledelse skal ha betydelig handlefrihet når det gjelder forvaltningen av selskapet, og at aksjonærene i alminnelighet ikke bør gripe inn i forhold som tilligger selskapets styre eller administrasjon. Dette fordrer at styret ivaretar aksjonærenes felles interesser på en slik måte at staten som aksjonær ikke tvinges til å gripe inn gjennom generalforsamlingen. En slik gjensidig bevissthet om rollene er en viktig forutsetning for den såkalte "Hydro-modellen", som har ligget til grunn for utøvelsen av statens eierskap i de børsnoterte selskapene. Hovedprinsippene er at staten skal utøve sitt eierskap gjennom forberedelser til og beslutninger på generalforsamlingen. Et sentralt

10

punkt har vært forpliktende deltagelse i valgkomiteer for å sikre profesjonelle, uavhengige og kompetente styringsorganer som arbeider for alle aksjonærer og for hele selskapets beste. Modellen har bidratt til langsiktig verdiskaping ved at selskapene har kunnet arbeide profesjonelt og handlekraftig innenfor sine bransjer.

10.3 Valg av styrer

I lys av rolledelingen mellom eier og aksjeselskap/statsforetak ligger det et betydelig ansvar på de enkelte selskaperes styrever og bedriftsforsamlinger.

I børsnoterte selskaper skjer nominasjon av styremedlemmer vanligvis gjennom valgkomiteer. Som hovedregel vil staten ønske å være representert i valgkomiteene, hvor staten i fellesskap med representanter for resten av aksjonærfellesskapet søker å finne frem til en best mulig sammensetning av selskaperes styrende organer.

Som drøftet i St.meld. nr. 13 (2006-2007) er det viktig med gode rutiner for arbeidet med styreutnevning også for de statlige heleide selskapene. Nærings- og handelsdepartementet har derfor utarbeidet en instruks for forberedelse av valg i selskapene departementet forvalter. Det følger av instruksen at arbeidet organiseres i en intern valgkomite for det enkelte selskap. Valgkomiteen forbereder innstilling for valg av medlemmer og forslag til godtgjørelse etter nærmere bestemte saksbehandlingsregler.

Staten vil gjennom sine representanter i valgkomiteene se til at styrene representerer et mangfold av kompetanse og har tilstrekkelig kapasitet til å utøve sine verv, herunder også at styrene i de større selskapene har med representanter som har samfunnsmessig forståelse og innsikt. Hensiktsmessig sammensetning i de styrende organer varierer med virksomhetens art og med de mål eierne har med selskapet. Aktivt forretningsmessig eierskap forutsetter en kombinasjon av markedskunnskap og forretningsmessig innsikt og handlekraft. For staten som eier er det viktig at selskapene har industrielt og finansielt kompetente styrever som kan utøve et effektivt tilsyn med virksomhetene. Styrene skal også lede selskaperes strategiske arbeid. God forståelse for selskapets roller i samfunnet og det enkelte selskaps betydning for den samlede forretningsmessige utviklingen er derfor viktig. Styrenes kompetanse og uavhengighet av selskapsledelsen er viktige krav. Det må også settes krav til styrene om å gi bred og åpen informasjon overfor aksjonærer og andre interessentgrupper om selskaperes virksomhet. Ved styrevalg vil staten også vurdere det arbeidet styrene har gjort, og om de strategiske utfordringene selskapene står overfor tilsier endringer i styrene. Styrever og bedriftsforsamlinger skal også ha en balansert kjønnsfordeling.

Aktive politikere, herunder stortingsrepresentanter, statsråder og statssekretærer, samt embets- og tjenestemenn som innenfor sitt saksområde har regulerende eller kontrollerende myndighet overfor selskapet eller har til behandling saker av vesentlig betydning for selskapet, velges ikke inn i styrene. Dette er blant annet lagt til grunn for å unngå habilitets- og interessekonflikter, som særlig vil kunne oppstå når aksjonærfellesskapets interesser ikke fullt ut sammenfaller med statens interesser.

Staten har ikke egne styrerepresentanter i deleide selskaper. Det forutsettes at alle styrets medlemmer skal søke å ivareta selskapets og aksjonærenes felles interesser.

Som det fremgår av St.meld. nr. 13 (2006-2007) forventer staten at styrene i samtlige selskaper med statlige eierandeler foretar en evaluering av sin egen virksomhet. Styrets egevaluering bør inkludere en vurdering av styrets sammensetning i forhold til selskapets kompetansebehov, samt måten styremedlemmene fungerer på både individuelt og som gruppe i forhold til de mål som er satt for arbeidet. Staten vil også gjøre egne vurderinger. Ved manglende resultatoppnåelse eller kompetanse skal staten delta aktivt i arbeidet med å endre styresammensetningen.

10.4 Tjenestetid og godtgjørelse

Styrene velges normalt samlet, og med en tjenestetid på to år i samsvar med allmennaksjeloven § 6 – 6.

Det er valgkomiteene som vanligvis fremmer forslag for generalforsamlingen om godtgjørelse. Godtgjørelsen bør reflektere styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet. Statens grunnholdning til styregodtgjørelse er at styrene skal honoreres på en forsvarlig måte og i forhold til det ansvaret som følger av styrevervet. Godtgjørelsen til medlemmene av styret skal ligge på et moderat nivå, på linje med andre tilsvarende selskap. For å sikre styrets uavhengighet skal styrets medlemmer ikke ha prestasjonsbasert eller variabel lønn for sin stilling som styremedlem.

VEDLEGG

Retningslinjer for statlig eierskap: Holdning til lederlønn, publisert 8.12.2006

I september 2001 ble det fastsatt veiledende retningslinjer for ansettelsesvilkår for ledere i heleide statlige foretak og selskaper. I henhold til endringer i allmennaksjeloven, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005-2006), er det med virkning fra generalforsamlingene våren 2007 bestemt at lederlønnsvilkår skal behandles på generalforsamlingen.

Retningslinjene har til hensikt å formidle hvilke forhold staten vil legge vekt på i sin stemmegivning når lederlønnfastsettelsen behandles på selskapets generalforsamling. Retningslinjene reflekterer også statens holdning til disse spørsmålene i selskaper der lederlønnfastsettelse ikke er egen sak på generalforsamlingen.

Retningslinjene gjelder for foretak og aksjeselskaper der staten har en direkte eierandel, men ikke selskaper der staten har indirekte eierskap eller porteføljeinvesteringer som for eksempel gjennom Argentum Fondsinvesteringer AS og Statens pensjonsfond. Retningslinjene gjelder ledende ansatte, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005-2006).

Retningslinjene vil erstatte de eksisterende veiledende retningslinjer for ansettelsesvilkår for ledere i heleide statlige foretak og selskaper, fastsatt første gang 3. september 2001 og senere revidert 28. juni 2004. Disse retningslinjene endrer ikke styrets ansvar eller rollefordelingen mellom generalforsamling og styret.

Med virkning fra 08.12.2006 fastsettes følgende retningslinjer:

1 Definisjoner

1.1 Ledende ansatte omfatter daglig leder og andre ledende ansatte, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) som viser til regnskapsloven og allmennaksjelovens regler om "ledende ansatte".

1.2 Med kompensasjonsordning menes i disse retningslinjene en lønnspakke bestående av ett eller flere av følgende elementer: Fast lønn, variabel lønn (bonus, aksje-

program, opsjoner og tilsvarende) og andre goder (pensjonsytelser, etterlønsordninger, frynsegoder og tilsvarende).

1.3 Med opsjoner som avlønningsform menes her rett til å kjøpe aksjer til på forhånd avtalt pris. Retningslinjene sidestiller opsjonsavtaler hvor eventuell gevinst utbetales direkte uten foregående fysiske transaksjoner (syntetiske opsjoner) med alminnelige opsjoner, jf. regnskapsloven krav til rapportering.

1.4 Med aksjeprogram menes ordninger med direkte aksjeeierskap uten foregående opsjon. Dette kan innebære at den ansatte får aksjen som betaling, rabatt for aksjekjøp eller bonusutbetaling med betingelse om å kjøpe aksjer. Retningslinjene omfatter ikke aksjespareprogram for alle ansatte.

1.5 Sluttvederlag omfatter her kompensasjoner i tilknytning til fratredelse, og kan inneholde etterlønn, andre finansielle ytelser og naturalytelser.

2 Hovedprinsipper for fastsettelse av kompensasjonsordninger

2.1 Lederlønningene i selskaper med helt eller delvis statlig eierskap skal være konkurransedyktige, men ikke lønnsledende sammenlignet med tilsvarende selskaper.

2.2 Hovedelementet i en kompensasjonsordning bør være den faste grunnlønnen.

2.3 Kompensasjonsordningene må utformes slik at det ikke oppstår urimelig godtgjørelse på grunn av eksterne forhold som ledelsen ikke kan påvirke.

2.4 De enkelte elementer i en lønnspakke må vurderes samlet, med fast lønn, eventuell variabel lønn og andre goder som pensjoner og sluttvederlag som en helhet. Styret skal ha en oversikt over den samlede verdi av den enkelte leders avtalte kompensasjon.

2.5 Det er hele styrets ansvar å fastsette retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansattes. Daglig leders godtgjørelse fastsettes av styret.

2.6 Styret må påse at lederlønsordningene ikke gir uheldige virkninger for bedriften eller svekker selskapets omdømme.

2.7 Godtgjørelse for styrearbeid skal ikke være prestasjonsbasert eller variabel.

2.8 Personer i ledelsen skal ikke ha særskilt godtgjørelse for styreverv i andre selskaper i samme konsern.

2.9 Avtaler inngått før ikrafttreden av disse retningslinjene kan opprettholdes.

3 Opsjoner

Opsjoner og andre opsjonslignende ordninger skal ikke benyttes i selskaper der staten har eierandel.

4 Aksjeprogrammer

Aksjeprogrammer kan benyttes dersom det er særlig egnet til å nå langsiktige mål for selskapets utvikling, og der de bransjemessige forhold ligger til rette for bruk av slike ordninger. Aksjebasert avlønning må utformes slik at den bidrar til langsiktig innsats for selskapet, og bør innebære bindingstid på aksjene på minst to år.

5 Variabel lønn

Eventuell variabel lønn skal bygge på følgende prinsipper:

5.1 Det må være klare sammenhenger mellom de mål som ligger til grunn for den variable lønnen og virksomhetens mål.

5.2 Variabel lønn må være basert på objektive, definerbare og målbare kriterier.

5.3 Kriteriene skal være basert på forhold lederen kan påvirke.

5.4 Flere relevante målekriterier bør legges til grunn.

5.5 En ordning med variabel lønn må være transparent og klart forståelig. Ved redegjørelse for ordningen er det vesentlig å få belyst den forventede og den maksimale utbetalingen for hver enkelt deltager i programmet.

5.6 Ordningen skal være tidsbegrenset.

5.7 Samlet variabel lønn det enkelte år bør ikke overstige 6 måneders fastlønn, med mindre særskilte hensyn tilsier det.

6 Pensjonsytelser

6.1 Pensjonsvilkår skal være på linje med andre ansattes vilkår i selskapet.

6.2 I den grad det avtales lavere pensjonsalder enn folketrygdens pensjonsalder på 67 år, skal pensjonsalderen som hovedregel ikke settes lavere enn 65 år.

6.3 Ved avtale om pensjon skal det tas utgangspunkt i opptjeningstid som gjelder for tilsvarende andre ansatte i virksomheten.

6.4 Det skal tas hensyn til pensjon som er opptjent fra andre stillinger.

6.5 Samlet kompensasjonsgrad bør ikke overstige 66 pst. av lønn. Lavere pensjonsalder enn 65 år skal føre til et lavere pensjonsnivå.

6.6 Der virksomheten er helt eller delvis finansiert over statsbudsjettet, bør samlet pensjonsgrunnlag ikke overstige 12 G, med mindre konkurransemessige hensyn tilsier det.

6.7 Pensjonsutbetalingene skal reguleres i takt med pensjonene i folketrygden og ikke med utgangspunkt i lønnsbetingelsene for den aktuelle stilling.

6.8 Styret må ha oversikt over de totale kostnadene av pensjonsavtalen før den inngås.

7 Sluttvederlag

7.1 I forhåndsavtale hvor toppleder fraskriver seg bestemmelsene om oppsigelsesvern i arbeidsmiljøloven kan det avtales sluttvederlag. Sluttvederlag bør ikke benyttes ved frivillig avgang med mindre det foreligger særlige grunner for det.

7.2 Sluttvederlag bør ikke overstige 12 måneders fastlønn i tillegg til eventuell lønn i oppsigelsestiden.

7.3 Ved ansettelse i ny stilling eller ved inntekt fra næringsvirksomhet som vedkommende er aktiv eier av, skal sluttvederlaget reduseres med et forholdsmessig beløp beregnet på grunnlag av den nye årsinntekten. Reduksjon kan først skje etter at vanlig oppsigelsestid for stillingen er ute.

7.4 Sluttvederlaget kan holdes tilbake hvis brudd på arbeidsavtalen gjør at vilkårene for avskjed foreligger, eller hvis det i perioden hvor det ytes sluttvederlag oppdages uregelmessigheter eller forsømmelser som kan lede til erstatningsansvar eller at vedkommende blir tiltalt for lovbrudd.

12

REFERANSER

- St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap og Innst.S.nr. 163 (2006–2007)
- Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse (www.nues.no) OECD Principles for Corporate Governance (Nærings- og handelsdepartementet har oversatt retningslinjene til norsk. Disse er tilgjengelig på www.nhd.no).
- OECD Guidelines for Corporate Governance of State Owned Enterprises
- FNs Global Compact (www.unglobalcompact.org)
- Global Reporting Initiative (www.globalreporting.org)

NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET

Nærings- og handelsdepartementet

Postboks 8014 Dep

0030 Oslo

Besøksadresse

Einar Gerhardsens plass 1

Telefon 22 24 90 90

Faks 22 24 01 30

E-post postmottak@nhd.dep.no

www.regjeringen.no/nhd

Regjeringens eierpolitikk på nett

www.eierpolitikk.no